

№ 77 (19591)

2010-рэ илъэс

ШЭМБЭТ
МЭЛЫЛЬФЭГЪУМ и 24-рэ

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИЭП

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

**Мэлыльфэгъум и 26-р — радиацием ыпккъ
кыиклыгъэ тхьамыклагъохэм ахэкладагъэхэр
агу кызыщагъэклыжыбэрэ Дунэе маф
Льытэныгъэ зыфэтшырэ тичыплэгъухэр!**

1986-рэ илъэсым мэлыльфэгъум и 26-р Урысыем имызакъоу, Украинэми, Белоруссиemi ятарихъ хъугъэ-шлэгъэ гомылулэ хъхъагъ.
Мы мафэхэм дунаим тет цыф пстэуми Чернобыль АЭС-м кыищы-хъугъэ тхьамыклагъор, зицилэныгъи, зипсауныгъи ашхьамысыжыгъу радиацием пэлууцагъэхэр агу къагъэклыжыгъ.
Чернобыль АЭС-м кыищыхъугъэ аварием тарихьымкIэ анахъ техногеннэ тхьамыклэгъошхоу хъугъэ. Радиациер зылылэсыгъэ регионхэм ащыпсэухэрэми, аварием кыиздихыгъэхэм ядэгъэзыжыгъын хэлэжыагъэхэм ащ зэрарышхо къафихыгъ.
Тинарод лыхъужыгъыгъышхо, интернационализмэгъэ ин зэрэхэлыр мы мафэхэм нафэ къэхъугъ, тхьамыклагъоу къафыкыоклыгъэм цыфхэр нахъ зэкъуигъэуцагъэх.
Адыгеим ис нэбгырэ 900-м ехъу Чернобыль кыищыхъугъэ аварием идэгъэзыжыгъын хэлэжыагъ. Ащ ыуж ислъэс 24-рэ тешлэгъыгъэми, а тхьамыклагъом цыфхэм агу тыркъоу тырищагъэр джыри кыжыгъэп.
Адыгэ Республикэм къэралыгъо хабзэ иоранхэм сыдигъуи Чернобыль аварием икIэуххэм ядэгъэзыжыгъын хэлэжыагъэхэм ялофыгъохэм, ахэм ясоциальнэ ухъумэныгъэ, псауныгъэм икIэухъумэникIэ лэнылэгъу ягъэгъотыгъэным аналэ тырагъэты.
Чернобыль АЭС-м итхьамыклагъо зыпкIэкIыгъэху кыизтенэжыгъын зылэкIыгъэхэм Адыгеири Урысыери арэгуишхо. Тэ пшэрылгъу тилэр — Чернобыль иветеранхэм зэрэфлэгъэкIэу лэнылэгъу ядэгъэотыныр, ахэм лыхъужыгъыгъу, пытагъу кызыхагъэфагъэхэм цысэ атырадгъэхыгъэ тыныбжыкIэхэр тиллэхэр, ащ фэдэ тхьамыклагъохэр нахьыбэрэ кэмыхъужыгъынхэмкIэ тфэлэкIырэ зэкIэ тиллэныр ары.

Адыгэ Республикэм и Президентэу ТХЪАКИУЩЫНЭ Аслъан
Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет —
Хасэм и Тхьаматэу Анатолий ИВАНОВ

**Зэфэхьысыжыхэмрэ
пшээрылхэмрэ**

Урысые Федерацием региональнэ хъхьоныгъэхэмкIэ иминистру Виктор Басаргиным тыгъуасэ видеоконференцие зехищэгъагъ. 2009 — 2010-рэ илъэххэм бжыхъэ-кIымэфэ гъэфэбэн уахътэр Урысыем ишъолгырхэм зэрарышхоу ащыдэгъэхэу изэфэхьысыжыгъэм ыкIи 2010 — 2011-рэ илъэххэм мы лъэныкъомкIэ пшээрылгъу зыфагъэуцужыгъэхэм ар афэгъэхьыгъагъ. Джащ фэдэу псэуплэ-коммунальнэ фэло-фэшлэ уасэхэр гъэтэрэзыгъэнхэм епхыгъэ лэфтхьабзэхэр субъектхэм зэрагъэцакIэрэм тегушылагъэх. Лэфтхьабзэм хэлэжыагъэх АР-м экономикэ хъхьоныгъэхэмкIэ ыкIи сатыумкIэ иминистрэ игуадзэу Псылушэ Юсыфрэ АР-м псэолгъэшынхэмкIэ, транспортымкIэ, псэуплэ-коммунальнэ ыкIи гъогу хьызмэтхэмкIэ и Министерствэ ипашэ иапэрэ гуадзэу Хьаткьо Рэмэзанрэ.
Видеоконференциер Виктор Басаргиным кыизлэуишхыгъэ, кыизэты-нэкIыгъэ бжыхъэ-кIымэфэ гъэфэбэн уахътэр зэрэмыпсынкIагъэр кылуагъ. Мы уахътэм кыкIоцI Урысыем ишъолгырхэм ащылэ псэуплэ-коммунальнэ хьызмэт объектхэм авариешхо 36-рэ къащыхъугъ. Анахъ гумэкIыгъуабэ зыдэгъылагъэхэм ащыщых Сыбыр ыкIи Темыр-Къохъэллэ федеральнэ шъолгырхэр, калэу Санкт-Петербургу. Хъугъэ-шлагъэхэм лъэлэс шъхьалэу ялэр ЖКХ-м ифонд жьы дэдэ зэрэхъугъэр ары. Лофыгъоу къэуцугъэхэр дэгъэзыжыгъэнхэм ыкIи 2010 — 2011-рэ илъэххэм ябжыхъэ-кIымэфэ гъэфэбэн уахътэ тэрэуу пэгъокIыгъэным пае субъектхэм къатефэрэр зэкIэ игъом агъэцэкIэн зэрэфаем министрэм видеоконференцием хэлэжыагъэхэм аналэ тыраригъэдагъ. Джащ фэдэу псэуплэ-коммунальнэ хьызмэтым ипредириятиехэм чыфэу ательхэр атыжыгъынхэ зэрэфаем мэ-

хьанэшхо илэу кыгъэнэфагъ. Тарифхэм алъэныкъокIэ гумэкIыгъоу щылагъэхэр зэрэдагъэзыжыгъэхэр, а лъэныкъомкIэ шъолгырхэм дэгъоу лэф зэрашлагъэр В.Басаргиным кыкIыгъэхъыгъ.
Шъугу къэдгъэкIыжыгъын: псэуплэ-коммунальнэ фэло-фашлэхэм алъэныкъокIэ агъэуцугъэ уасэхэм Урысыем имуниципальнэ образованием ащыщхэр фэдэ пчъагъэкIэ ашлэу-гъагъэх. Пытагъэ хэлэу а лэфыр зэхъыгъэн зэрэфар УФ-м и Президентэу Дмитрий Медведевым кыло-гъагъ ыкIи министрствэхэм пшээрылгъэ гъэнэфагъэхэр къафигъэуцугъагъэх. Охътэ кIэкIым кыкIоцI тарифхэр шапхэхэм адиштэу зэтырагъэуцожыгъэх.
2009 — 2010-рэ илъэххэм ябжыхъэ-кIымэфэ гъэфэбэн уахътэ Адыгеим щызэхэщыгъэ зэрэхъугъэм уигъэрэзэнэу зэрэщытыр Хьаткьо Рэмэзан кылуагъ. Псэуплэ-коммунальнэ хьызмэтым ипредириятиехэу республикэм итхэм ящыкIагъэр зэкIэ алэкIэлъыгъ, ошлэ-дэмышлагъэхэр къэхъухэмэ, ахэм ядэгъэзыжыгъын фэгъэзэгъэ аварийнэ бригадэхэм лэф ашлагъ.
Псылушэ Юсыф кыизэрэхигъэ-щыгъэмкIэ, тарифхэм алъэныкъокIэ федеральнэ гупчэм кыгъэнэфэгъэ шапхэхэр республикэм щызэтырагъэу-цожыгъэх. АР-м и Президентэу Тхьаклушынэ Аслъан пшээрылгъу къафигъэуцугъэхэр муниципальнэ образованием проценти 7-м кышыгъэжыагъэу процент 25-м нэсэу псэуплэ-коммунальнэ фэло-фашлэхэм ауасэмы илъэсым къащахъуагъ, гурытымкIэ ар процент 14,01-рэ мэхъу.
ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

**Теклоныгъэр кыдэзыхыгъэхэм
афэгъэхьыгъ**

Теклоныгъэхом и Мафэ — тыхэгъэгукIэ анахъ мэхъэнэ ин зилэ мэфэкIхэм зэу ащыщыр къэблэгъагъ. Уахътэр кэмыуцоу мэбыбы. Зэо ужым тешлэгъэ илъэс 65-м зэкIэ дунаири тыхэгъэгукIэ зэрихъокIыгъэх. Ау хэгъэгум иунэ-гъуабэхэм тапэкIэ фэдэу джыри заом щатырахыгъэ сурэтхэр ыкIи боевой наградэхэр къащаухъумэх, фронтым лутыгъэхэм къатхыгъэ писъмэхэр джы кызынэсыгъэми ащыкIаджыкIыжыгъ.
Хэгъэгу зэошхом итарихъ ащ кыхэхъухъэгъэ зэо зэкIэ-

лэыкIохэм ятарихъ закъоп. Ветеранхэм къарыкIуагъэм а тарихьыр зыфэдэр къегъэлъагъо. Ахэм ащыщ пэпчэ ежэ изэо гъогу кызэпчыгъэ, ащ кыиыбэ тырилгъэгъуагъ, джащ фэдэу дзэ-зэкъошныгъэр ащ лъэшэу щыпытагъ. Непи ахэм духовнэ кIоцIэ лъэш зэрэхэлым ищысэшлэу къагъэлъагъо ыкIи Родинэм зэрэфашпыпкъэхэр къаушыхъаты.
Теклоныгъэр кыдэзыхыгъэхэм ащыщыбэхэр непэ кыитхэтыжыгъэх. Теклоныгъэр кызыдахыгъэр илъэс 65-рэ зыщыхъурэ мафэм ахэр кыи-нэсыгъэхэп. Къэралыгъом ыкIи тэ зэкIэми типшэрылгъ

лъапIэр мэфэкIышхом тыфакIозэ ветеранхэм фэныкъуагъэу ялэхэр зэкIэ афэдгъэцэкIэнхэр, ахэм ренэу шъхьэкIа-фэрэ лыгъэныгъэрэ афэтшынхэр, теклоныгъэм имэфэкI зыщыхэдгъэуэфыкIыштым а хъугъэ-шлэгъэ иным зилахышлэу хэзышлыхъагъэхэм щытхъур афэтлоныр ары.
Республикэм сыда ветеранхэм апае щызэшлэухыгъэр? Теклоныгъэр кыдэзыхыгъэхэр а мэфэкIышхом сыдэу-щтэу пэгъокIыхэра? Тэ, ахэм къакIэхъухъагъэхэм, зэошхом хэлэжыагъэхэм сыд фэдэ еплъыкIа афытилэр?
(ИкIэух я 2 — 3-рэ нэкIубгъохэм арым).

**2009-рэ илъэсым щылэ мазэм и 1-м щегъэжыагъэу
тыгъэгъазэм и 31-м нэс Адыгэ Республикэм
и Президентэу Тхьаклушынэ Аслъан Кытэ ыкъомрэ
ащ иунагъо исхэмрэ хахъоу, мылкъоу
ыкIи мылкъумкIэ пшээрылгъу ялагъэхэм
яхьыллэгъэ къэбархэр**

	2009-рэ илъэсым пстэумкIи хахъоу ялагъэр (сомэ пчъагъ)	Амыгъэкощырэ мылкъоу ыкIи транспортэу яунэе мылкъу хахъэщыгъэр				Амыгъэкощырэ мылкъоу кызыфагъэфедэщыгъэр		
		Амыгъэ-кощырэ мылкъур зыфэдэр	Чыплэу ыубыты-рэр зыфэдизыр (кв. м)	Зыдэгъыгъэ хэгъэгур	Транспортэу ялагъэр	Амыгъэ-кощырэ мылкъур зыфэдэр	Чыплэу ыубыты-рэр зыфэдизыр (кв. м)	Зыдэгъыгъэ хэгъэгур
Тхьаклушынэ Аслъан Кытэ ыкъом	1063445	чIыгу Iахъ (унай)	3200	Урысыер				
		сад-лэжыпIэ чIыгу Iахъ (унай)	1042	Урысыер				
		унэ унай	382,8	Урысыер				
		унэ унай	726,8	Урысыер				
		дачэ унэ цIыкIу (унай)	240	Урысыер				
		гараж унай	37,4	Урысыер				
ишъхъэ-гъусэ	146843	фэтэр унай	61,2	Урысыер		чIыгу Iахъ	42	Урысыер

Адыгэ Республикэм и Президентрэ Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинетрэ гухэкIышхо ащыхъоу фэтхъаусыхэхэ Пэнэушэ Аслъан Юсыф ыкъом — ООО-у КФХ «Восход» зыфиIорэм и Генеральнэ директор икIалэ игъонэмысэу дунаим зэрехыжыгъэм фэшл.

Льытэныгъэ зыфэсшырэ Аслъан Кытэ ыкъор!
Пшыпхъоу Гъунэжыкьо Нинэ Кытэ ыпхъур дунаим зэрехыжыгъэр лъэш дэдэу гухэкI сшыхъугъ. Уигукъао кыи-дэсэгъош, сыпфэтхъаусыхэ.
Къэралыгъо кыулыкъушлэу «Къэзыгъэзжыгъэхэр хэкум егъэсэжыгъэнхэмкIэ гупчэм» итхьаматэу ГъукIэлI Асхьад.

Муниципальнэ образованиеу «Улэпэ къоджэ псэуплэм» иадминистрацие, инароднэ депутатхэм я Совет, псэуплэм дэсхэр лъэшэу гухэкI ащыхъоу Адыгэ Республикэм и Президентэу Тхьаклушынэ Аслъан Кытэ ыкъом фэтхъаусыхэхэ ышпыхъоу Гъунэжыкьо Нинэ Кытэ ыпхъур игъонэмысэ зэрэхъугъэм фэшл.

(Апэрэ нэкIуб. кыыщезьэ).

илъэси 100.

Нахьыбэрэ

сыщылэнклi хъун!»

Юннатхэм яурам тет общежитиер. Цыф зышчымылэгъурэ коридор кыхъэу пцэрыханпэр зыхъэтым метригъоу нахъ зымыубытырэ унэ цыклоу хэтыр лэзшэу къабзэ. «Совдеповскэ» мебельжыыр, рамэм дэмыт гъунджэр дэпкъым ефуллгъ ыкIи ащ пэмыхъжыу тэбэ заулэ шызэпэIут. Пстэуми аныхъ мэхъанэ зигэр къалэу Мыекъуапэ иветеранхэм атырахыгъэ сурзтыр ары. Пстэуми тхамыкIэ теплэжъ яI, ау гүшхоныгъэр къыхэхшы...

... 1942-рэ ильэсын имэкүү-
огүү мазэ ащ ыныбжэ ильэс 17
хүүгбагтэ. ВЛКСМ-м ирайком
бэмышлэу комсомолым аштэ-
гхэхэ зэлэгүү пшээгытфэу а зы
классым шызэдеджэхэрэм кьа-
щяупчгыгэх: фронтым шүкю-
ным шүүфэхэзыра? «Типшэ-
шэхэм яджэнэ фыжэ цыкы-
хэр ашыпхүүхэм шүхьафтынэу
аратыгэх...»

Аухурэ ушэтынхэр еджапэм
зышцатыгэхэм мэзиц тешлагэу
пшээшэжыбэ лхьэнчэ цыклым
— зы метрэу кепкэ зышыгым
— Шульгинскэ районым ит се-
лоу Мелгуны кышыхуыгэ
кюджэ пшээшэ цыклойо
лошэным есагэм шхончэр ичи-
хьэ зытелыжызу ылыгыг. Шэ-
гынхэр зэрылэ складхэр кы-
гэгүнэнхэу агекандыгэ.
Джаш фэдэу Александр Нев-
скэм иорден зыфагэшшошэгэ
я 212-рэ гвардейскэ истреби-
тельнэ авиационнэ полкым иса-
молетхэри кыгэгүнэнхэу кы-

А постуэм кыаКэлъыктуагъэх зэоуж илэс кыинхэр, хэгъэгум мэкIэ-макIэу зыккIэтыжыб-щытгъ. Ежым илI игъусуэ Iоф ышлагъ, лъэшэу зэгъулощтыгъэх, кIэлищэу кыафэхъугъэр дахэу апугъэх, унэ цыкIуи ашIыгъ, чыгхгэр агъэтIысыгъэх. Алоба ташыхагъ итым цIыфым зэпичын ыльэкIышт кыиныгъом фэдиз кыфехъэу. ИлIи, икIэлэ Сэрежи ыгъэтIылыгъэх, ятIонэрэ икIэлэу Володе IошIапIуэу зылутом кышхэхуэлэгъэ тхэ-мыкIагъом кыхэхкIэу нитIунэ-шту хуэгъ. Унэр защэм ахшэу кыаКэлъыкгъэр 1991-рэ илэсым шыIэгъэ дефолтым «ышхыгъ».

— А лъэхъаным унэхэм ятын фэгъызэгъэ комиссием унэ зэратхэрэм ячэгъу сыхагъэуцонху силъэлу бэрэ есхыллагъ, къалэм имэрэу Черниченко Михаил Николай ыкъом дэжьи сыщылагъ. Сыгу клоди, Урысыем оборонэмкIэ иминистрэу Грачевым писъмэ фэгъыгъагъ. Джаш ыуж общегитием хэт унэ цIыкIоу Юлечкэрэ сэрырэ илъэс 11 тызэрысыгъэр къысатыгъагъ, — Зинаида Семен ыпхыум рэхъатэу джахэ келъагъэх.

— ЕтИанэ, заом иветеранхэм апае унэхэр къашцэфынхэм пэлухашт ахьшэр къэралыгъм къытIупшы зэхьум, — еIо аш, — унэхэр азытыхэрэ комисси-ем мырэуштэу къышчысалуагъ: «Сыда адэ джы узыфаер, тэ а сомэ мин 700-мкIэ унэ къэфцэ-тцэфын тIэкъышта?!» Общеж-тием шысиIэ унэр сцэнэу игъоу къысфалэгъугъ. Ар Юлечкэ те-тхагъуе приватизировать тшIы-гъ. Сыдуэштэу сабыир зычы-псэун къуапэ имылэу къызгъэнэн слэкъышта? СикIалэ ипшъашгъэ кIэлэху цыкIу къыфэхъугъ, илI игъусэу ахэр фэтэрэу аубыты-гъэм шэпсэхх...

Заом хэлэжыгтэ Коростеле-
вам пае унэ кэзэцфыгтэным
фэгэыхыгтэ Иофгыбор, респуб-
ликэм ипашэхэр кызыхэгыш-
лэхэм, зэшлохыгтэ хыгтэ. Ежы-
ми заом хэлэжыгтэ нэггыритлү-
мы — Иван Пустошкиным өкйи
Александр Лыковым, зычы-
псэунхэ унэ зэрымэлэм кыхэ-

Черемушкэм шыгъ бэдзэрэм пэгъунэгъоу урамэу Пионерскэм тет унэу кыфашчэфыггэм Зинаида Семен ыпхур жъоныгъуакэм и 9-м ехулIу чIэхъабыщт. УнэчIэхъажьу ащ щичIыштым зыфегъэхъазыры.

«Теклоныгъэм
и Мафэ тыгъуасэ
хъугъэм фэдэу сыгу
къэкIыжьы»

Сэфэрбий Махьмуэд ыкхэм а мафэр тыгъуасэ хьугъэм фэдэу дэгъоу кьешлэжы. А гушлуагъор апэу кьалыызгъэлэсыгъэр баталноным икомсоргэу Тания Копыловар ары. Ащ шьофыр кьызыпчызыгъ, чыжьэкълэ куоныр кьышыргыжьжагъэу зенитчикхэм кьафачэзыгъ. Ащ ымакэз жьыбгъэм зыбгъумклэ рилэз-сэклэшыгъэти, дзэкълэлхэм ащ кьылохэрэм ахэлэ кункыр кьауытын алээкълыштыгъп. Ау гур бгъэцплэн плээкълыштэп...

— Кіалэхэр, Текіоныгъ! Заор
аухыгъ! Татекіуагъ!

— А мафэм гуш!о нэпсхэр хэти ыгъэбылътшыгыгъэхэп. Тэ тш!эштгыгэ псынклэу тэдэж кызырэдгъээжыктыр, ти Родинэ кызырэтпэгъо!кыштыр. А мафэм фэш! околхэм чы!эм ташигъэ!агъ, тиныбджэгъухэр зэо хы!лэхэм кыхахэтынагъэх, — ыгу къэк!ыжы Сэфэрбый Махъмудэ ыкьом. А лъэхъаным аш илэс 18 ыныбжыгъэп...

Шыханчэрэхьабл кы-
шыхьугьэхэм Хэгъэгу зоошом
хэлодагьэхэр ашыгушхэхэрэн,
1989-рэ ильэсым заом кымы-
кыжьыгьэхэм ацлэхэр зыгьтхэ-
гьэхэ саугьэт агьэуцугь. Крас-
нодар псыубытыпэм чымы-
хьэгъэ чыгу тlэкloу кьуаджэм
шыгьэу кэзнагьэм ар шагьэу-
цугь...

...Нөгү заом хэлэжыагы, Хэггэгу зоошхом иилээсхэм кыакош орден ыкш медаль 16 кызыратыггэу, Адыгэ Республикэм иапшгээрэ наградзу медальу «Адыгеим и Шытхуезех» зыфилорэр кызыфагэшшоагыг Москва Теклоныггэм ия 65-рэ ильэс шыпэгьокшнэу клоным зыфеггэхьазыры. Ашлэшэу игуапэу Теклоныггэм и Парад хэлажэ зыхьуклэ, шыгышт шыуашэр кытыггэлээггүг.

— Сэфэрбий Махьмудэ
ыкьор, мы костюмыр лъэшэу
кыкылю, — востераны тифъ-
гушл. Шыпыкэр плочтмэ, ац
непи ишлугъу, ынэхэр кълэдых,
фыжы хуэгъэ шъхьацхэр джыри
зэрэдахэх. Теклоныгэр кьыдэ-
зыхыгэхэм ар ялыкълэ шыпкэ.
Къэралыгым къафитлупшы-

«Анахьышлоу

щылэр ахэм

КЪАЛЭЖЬЫГЪ»

Налбый ветеранхэр зэкIэ дэгъоу ешлэх. НэбгыриплIэу унэхэр кьащэфынхэм пае ахьцэ зэратыггэхэ закъохэр арэп ащ инэIуасхэр.

— Ахэр машюми, псыми, чьылэми, гьаблэми аашышынэхуэ, теклоныгэм аашышьямсысгьахуэ зуагьэх. Бэ ахэм кьинэу зэпачыгьэр. Тэ, ахэм кьаклэхухагьэхэм, заом шагьэхагьэхэр тшыгьупшэнхуэ шьтэгь, — elo аш.

Хэти ащымыгъушэным пае
Адыгэкъалэ Хэгъэгу зеошхом
хэлэжъагъэхэм яшлэжь фэгъэ-
хыгъэ мемориальнэ комплексу
дэтыр икIэрыкIэу зэтырагъэ-

псыхажьэу рагъэжыагъ. А комплексым еколлэрэ гъогум изтегъэпсыхьянклэ Иофшлэныбэ кълэдэхсэхэм зэшлуахыгъ, ащыбгъуитлукли кызгъагъэхэр бэушагъэтгысыштых. Мемориалым истелитлуи Теуцожь районыр шхъафит шлыжыкыгъэным фэгъхьыгъэ зоахэм ахэклодагъэхэм, Советскэ Союзыштыгъэм ичлплэ зэфэшхъафхэм ыкли нэмыкл кэралыгъоухэм ащыфэхыгъэхэм алъэкьуацлэхэр зытетхэгъэхэ плитэхэр ащызэблахьуштых. Комплексым хураеу пхъэнтлэклуклэхэр кыбрагъэуоцкыштых ыкли аркызэрагъэнэфырэн нахышлу ашышт.

Джащ фэдэу мэфэкIым ехуылэу пхэнтIэкIулэхэр кьалэм игупчэ проспекти шагъуцущтых. Теклонгъэм имэфэкI кызыщыблгъагъэм кьэлэдэхэм ащ чыг цIыкIу минитIу фэдиз шагъэтIысыгъ, ащкIэ спонсорхэр IэпыIэгъу кьафэхуэгъх. Ахэм зыкызыалтIыкI, Адыгъэкалэ сад IкIракIэ хушI.

Теклоныгээр кьыдэзыхыгээхэм афэгээхыг

«Сишъхъэгъусэ
сыгуальхъажьынэу
сыфай»

Хэгъэгү ззошхом хэлъжа-
гъэу, илъэс 87-рэ зыныбж **Иго-
шева Клавдия Степан ыпхьум**
кхэралыгъом кыфыхигъэклыгъэ
ахьшэмкIэ блэклыгъэ илъэсым
ишэкIогъу мазэ станицэу Дон-
дуковскэм унэ унае шишэфыгъ.
Джэджэ районэм тыклозэ, зы-
ныбжэ хэкIотэгъэ цыфымкIэ
чыюпсым, чыгум пэблэгъэным
мэхъанэшхо зэриIэм игугъу
тшыгъэ. Аужырэ илъэсхэр фэ-
тэрым уисэу, балконым утесэу
тыгъэр зэрэкъохъажырэм улы-
плъэу бгъэкIоным нахьы, шагу
цыкIу зилэ унэм ушыпсэуныр,
жыкIабыз кэпшпэныр ахэмкIэ
зэрэнахьышIум урыгушыIэ-
жынэу ишыкIагъэл.

Къоджэ псэуплэм иадминистратие кызырщытагуагъэмкIэ, унэм икъэщэфынкIэ пенсионеркэм ишоигуоныгъэхэр зэкIэ кыдылгъагъэхэ. Ащ сэмэ 712800-у кыратыгъагъэмкIэ газрэ псырэ зэкIолэрэ унэ къэлщэфын плъэкIыштыгъэп, ащ фэдэхэм сэмэ миллионрэ ныкъорэ атефэщыгъэ.

Лениным иурам тет унэ цы-
kloy N 234-р зытсхаггэм икээ-
лапчээ тызектуалэн, Клавдия
Степан ыпхум иклэлэ, илээс
59-рэ зыныбжэ Эдуард Влади-
мир ыкьор кытпэгьоклыгь. За-
ом хэлэжьэггэ бзылфгыггэр
тлэкту гьойшацти, унэм ащ тыри-
цагь, нахьбэомклэ ары тыздэгү-
шгэнэуи хьуггэр...

Пермскэ хэкум икыалзу Доб-
рянкэ шыщ пшъэшъэжъеу
Клавдие илъэс 18 нахь ымыныб-
жыу 1942-рэ илъэсым ижонын
гъокIэ мазэ фронтым Iохъэ.
Аэродром ротэм ия 491-рэ ба-
тальон пщэрэхьаклоу ар илагэ,
батальоным игъусэу Кавкази,
Украинэри, Белоруссиери эпи-
ныгъэх, Польшэм шыIу ТекIо-
ныгъэр къыдахыгъ. Фронтым
Iутызэ Кировакан нIуасэз зыщиф-
хъуэгъэ Даллакян Владимир
Саркис ыкхым зэо ужым унагъо
дешIэ, сабыищ къапэфэ ыкIи
дахэу здапIу. 1989-рэ илъэсым
чIыгур къызэрэсысыгъэм ящы-
Iыныгъэ зэрэщыту къызэпыре-
гъазэ, яунэ ащ хэкIуадэ.

Илхэс 18-к1э узк1л1лэбжымэ
станицу Дондуковскэм ахэр
кэс1лэжыыхэш, фэтэрыпк1э
атыз унэ горэм цпэсэх. Клав-
дия Степан ыпхум ишхьхэгү-
сэ идунай зыхьожыгэр илхэ-
сипл хьугэ, еж ичгыу гүпсэ,
Армением, ар шагэтылгы-

жыгъ. Ишхъэгъусэ дунaim зехъжым бзылъфыгъэм ипсауныгъэ лъэшэу зэчыкъуагъ. Илъэс 60-рэ зэгурьIохэу зэрэздэпсэугъэхэм къыхэкIэу ащ чIэнэгъэхэм ышIыгъэр лъэшэу зыхишIагъ.

— Дунаир зысхъожькІэ, си-
шъхъэгъусэ сыгуальхъажьынэу
сыфай, — ишІоигъоныгъэ ты-
щигъэгъозагъ ветераным.

Зэрэггойшаем смылгытыгзуу
кълэлпчэжьем нэс ащ тыкы-
гэкЮтэжыгъ...

Тафэгүмэклынэу
атефэ

Хэгъгъу зэошхом иветеран-хэу 2005-рэ илъэсы гъэтхалэм и 1-м нэс учыгым хэуцуагъэхэм жьоныгъуакIэ и 9-м ехуэлIэу зыщылсэуцхIэ унэхэр ягъэгъо-тыгъэнхэмкIэ Адыегим Урысые Федерацием ирегионхэмкIэ апэрэхэм ащыщэу пшэрэылъхэр ыгъэцIагъэх. Унэ кызызращэ-фышт зэтыгъо ахыщэ IэпыIэгъур аIэIэгъэхьхэгъэнымкIэ мэлыт-фэгъум и 5-м аукурэ документ-хэм ягъэхьазырын аухыгъ.

— 2005-рэ илгээсым гьэтхэпэм и 1-м нэс учетым учугъэ ветеранхэм Теклоныгъэм и Мафэ ехуылэу унэ ягъэгъотыгъэнэу Урысыем и Президентуэ Дмитрий Медведевым пшгъэрэлы кызэрафишлыгъэр Адыгеим ыгъэцэклагъ. Пстэумкми тиреспубликэ ащ фдэ ветеран 46-рэ шэпсэу. Республикэм игъэцэкэкло хабзэ иорганхэмрэ муниципальнэ образованиехэм яструктурэхэмрэ здырагъаштэу Иофтыхабзэхэр зэрзэрахъагъэхэм яшуагъэклэ ветеран пэпчэ ишоигъоныгъэхэр кыдалытэзэ, унэм екхыгъэ Иофыгъохэр непэ ехуылэу зэшIуахыгъэх, — хигъэунэфыкыгъэ Адыгэ Республикэм Иофшэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэклэ иминистрэу Наталья Широковам. — ТиIофшэнклэ анахэу гъэхъагъэхэр тэгъыгъэшлыгъэр муниципальнэ образованиехэм япашэхэр кызэррэдделэгъэхэр ары. Ветеранхэм ялофыгъохэм тагъэгумэклыныр, тыналэ атедгъэтыныр тэ тпшгъэрэлы. Тигулсэхэм фдэу ахэм тафышчытын фае.

Хэтгэгу ззошхом ивтеранху
зипсэуклэ амалхэр нахышлу
зыфашлынэу зытефэхэрэм, ау
2005-рэ илбэсым гытхэпэм и
1-м вуж учетым хэуцуагэхэм
яспискэхэм язэхэгэуцон епхы-
гээ Юфшлэнри министрествэм
шаухыгях. Непэ ехуэлэу ти-
республикэлэ ац фэдэ ветерани
170-рэ шэпсэу.

— Мыш фэдэ спискэр зэхэд-
гъууцо зэхъум ветераным унэ
кыратыным пае гъот маклэ зы-
лэхэм ахалыгътэн зэрэфэ шап-
хъэхэр мыш дэжым кышыдэт-
лытагъэхэп. Ахэр заом зэрэхэ-
лэжбагъэхэм тыкыпкыры-
кызы, мылькоу ялэр зыфидзыр
кыдэтымылыгызу спискэм хэд-
гъууцагъэх. Урысы Федераци-
ем и Президенту Дмитрий Мед-
ведевым Къэралыгъо Думэм шы-
хлпэнхэу къахилхъэгъэ зако-
нопроектым тетэу тызекъуагъ,
— кылуагъ Наталья Широкова.

Министрэм тызэршигтэньго-загъэмкдэ, мыщ фэдэ ветеранхэм loф адашлэу аублэггах. 2005-рэ илгэсым гэтэхапэм и 1-м ьуж учетым ушугтэ ветеран 17-мэ зычыпсэуштхэ унэхэм алыхьыхуэхэмэ хьунзу макъэ арагтэлуггах. А гуэхлэхэм апае сомэ миллион 25-рэ фэдиз кьафыхагтэ-кыштг.

Урысыем и Президент иуна-

шьюкIэ 2009-рэ ильэсым бэдззо-
гум и 1-м шегъэжыагъэу вете-
ранхэм квадратнэ метрэ пчъа-
гъэу кыфыхагъэкIырэм хагъэ-
хуагъ, квадратнэ метрэ 36-м ар
нагъэсыгъ. 2010-рэ ильэсым
иапэрэ кварталкIэ Урысые Фе-
дерацием регион хэбхоньгъэм-
кIэ и Министерствэ зриухъсы-
гъэм тетэу Адыгэ Республи-
кэм зы квадратнэ метрэм сомэ
19800-рэ шыриуас. Джащ тетэу
Адыгеим сомэ 712800-рэ ша-
раты.

БлэкЫгыъэ илъэсым гъэтхэ-
пэм и 22-м ветеранхэм зыщы-
псэуштхэ унэхэр аЛэкIэгъэхь-
гъэнхэмкIэ шэпхьакIэхэм атыхь-
гъэх, ахэм атэтэу джыдэдэм зэты-
гъо ахьщэ IэпыIэгъур араты.

Тызэгъусэмэ — тытеклощт

Дунаим кыттехуьхьэгъэ анахь
ззо лыгъэчъэшхом тиветеран-
хэр шытеклонхэ альэклыгъ. Гъа-
бли, зау, ззоуж илэс кьинх-
р зэпачыгъ, хэгъгур зэтыра-
гъэуцожыгъ, Урысыер дунаим
осэшхо шыцыратырэ къэралы-
гъоу ашлын альэклыгъ. «Мамыр-
ныгъ, ныбджэгъуныгъ, лэпкъ
зэгурьоныгъ, зделэжыныгъ»
зыфилорэ гушылэхэм къарыкы-
хэрэр ахэм ащыцэныгъэ шаушэ-
тыгъэх. Хэгъгур шлу зэрэплъэ-
гъун фаемклэ, япсэмыблэжы-
ныгъэклэ, гуклочлэшхоу ялэмклэ,
яцлыгыгъэ шэпхэ лъагэхэмклэ
ахэр тэ сыдигъуи шысэу тилэ-
штых.

Заом хэжЮдагьэхэм кьытфа-
шагьэр тэ зышыдгьэгьушнэнэу
амал зимы. Москва, Сталинград
дэж пхашашу зэрэщызэуагьэхэр,
Ленинград кьызадзыхьэм чэш-
мэфэ 900-рэ кьинэу ащэчыгьэр,
Европэм шхьафитыныгьэ ра-
гьэгьотыжы зэхум, Курскэ
дугам шыклогьэ зэо хьылгьэхэр,
партизанхэм, ополченцэхэм лы-
хьужыныгьэу кьызхагьэф-
гьэр, тылым шылгьэагьэхэм
яхьушьягьэ Урысыем шыпсэу-
р ныхьыкьлэхэм зышагьэгьуш-
шэ хьуцтэп.

Тивестеранхэм опыт ин кыт-
фагъэнагъ. Ащ тыфегъасэ те-
клоныгъэ кыдэтхыфэ нэс тыбэ-
нэнэу, кыиныгъо кызытфыкъо-
кыкыгъэ пятагъэ кызахэдгъэфэ-
нэу, тэ тшыгъэкIи тинарод пайи
пшъэдэкIыжэ тхынынэу...

Кризисым, нэмык! Экономикэ
Юфгыдохэм ямылтытыгъуу ти-
хэгъгу илшэхъетхэм ветеран-
хэм зыпынсеуэтхэ унэхэр
арагъгъотынхэу пшгърылгъ зэрэ-
зыфагъзуцужыгъгэр дэгъу дэд.
Унэ фэтэрхэр ямылэхэу, нэжъ-
лужхэр зыпчалыгъыжырэ унэ-
хэм ачлэхсхэ ветераныбэмэ яду-
най ахъожыгъ...

Тэ джыри бэ тшэн фаеу шы-
тыр. Урысыем и Президентэу
Дмитрий Медведевым игушы-
лэхэм атетэу «зэо хыльэм Кю-
чэшхо зигэгэ пый жьалы-
мым шытеклогээ народыр непи
кьольхэ тын-лыхынымрэ тхьа-
мыкЛэныгэмрэ атеклон ылгэ-
кышт, тигэгэгэу нахь фэшшыггэ
хьуным ар фэлэжжэн фæ».

БЫЛЫМГЪОТ *Светлан.*

Сурэхэм арытхэр: Коростелева Зинаида Семен ыххур; Изъынэ Сэфэрбий Махмудэ ыкхор; Адыгкьалэ имериальнэ комплекс; Джамырзэ Даут Юсыф ыкхор; Игошева Клавдия Степан ыххур.

Сурэтхэр Алексей Гусевым
тырихыгъэх.

Къалэм иадминистрацияе ипашэ пхыргигъэкӀырэ политикэмрэ бизнесымрэ згъурылохи, ТекӀоньгъэшхэм ия 65-рэ илӀэс АдыгъэкӀалэ ифшъуашэм лыкӀлахъу шыхэгъэунафыкӀыгъэным фэгъэхьыгъэ Иофтхьэбзэбэ рахъухьагъ. ЖьоныгъуакӀэм и 8-м, шэнышӀу зэрафэхъугъэу, боевой шыгъхым ичыпӀэхэм алыгӀэсышт автопробег зэхашшт. Ащ ыуж РОСТО ДОСААФ-м икӀӀэлэ орган ипашэу ЦуекӀо Теуцожэ ветеранхэр мэфӀкӀ Ианэм ригъэблэгъэштых. Ащ шьошакӀэхэр ашыгъхъу, мобильнэ телефонькӀэхэр алыгъхъу ветеранхэр къекӀолӀэштых. Костюмхъу афадьгӀэхэм ыкӀи телефонхъу къафашӀфыгъэхэм атефгъэ ахъшэр АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм АдыгъэкӀалӀкӀэ депутатэу Бастэ Хисэ къафишӀфыгъэх. Ветеранхъу ипсауныгъэ изытет кыхьӀкӀэу мэфӀкӀ Иофтхьэбзэхэм ахэлэжьэнхэ зымьылӀкӀыштхэм сомэ мини 10 зыдэлэ конвертхэр аратышых.

МзфэкЫм зыфагъэхъазыры-
зэ, къэлэ администрацием цыф-
хэм я социальнэ Юфыгъохэр зэ-
сшохыгъэнхэм фэгъэззгъэ Чы-
пэ органым ыкIи ветеранхэм я
Совет игъусэхуэ Адыгкьалэ
Хэгъгъу зэошхом хэлъжагъэхуэ
щыпсэхухэрэм щыIэныгъэ ама-
лэу ялэхэр ауплэкIуштых.

— Ветеранхэм ашышхэр яшагхэр кызырэршыыхыгэз чэхүэр е яунашкыахэр афагъэцкэлэ жынхуу кыкылэлъах. Зэкэл аш фэдэ лъэлүхэр зилэхэр зэдгъашлэхи, сметэхэр зэхэдзууцаугэх. Тикомандэ а лъэлүхэр зэкэл игъом зэшлохыгэнхэм фэгъэхыгэ а малхэр зэрихаштых. Тымыукытэу тиветеранхэм анэ тыкпэлпэнэм ыкы республикэм ипашэхэм кытфашыгъэ пшэрылхэр дгъэцкэлнхэм тишпынкэу тапылышц, — ело Хыатэгъу Налбий.

Тимамыр
щылакӀэ
фэзэуагъ

Адыгкбалэ щыпсэурэ, лыгтэ-ныгъэшхо зыфашырэ **Джамыр-зэ Даут Юсыф ыкъом** иубилей зышыхигъэунэфыкырэ мафэм ехьулэу ащ ыдъжэ тыфэгущонэу тыкгуагъ. Сталинградскэ, Воронежскэ, Апэрэ Украинскэ фронтхэм ащыззогъэ, Сталинград, Курскэ заохэм ахэлэжыгъэ ветераным мэлылтыфгъым и 10-м ыныбжэ илтэс 90-рэ хьугъэ.

Даутэ ишылэныгэз шыпэкIэ-
кIыгэз зэо хылыэм игугуу кы-
шынуу икIасэп, ау ныйжыкIэ-
хэр шыдггэгзознхэм пае кэз
тIон ар Сталинград дэжэ унэ
пэпч, чыгу залэ пэпч кыгэгз-
гунзэз псэемыблэжыу зэрэ-
шызуаггэр. Илэсныкыо зыте-
шIэм етIани Курскэ дугам ар
шызонэу мэху, Гитлер итанк
дивизие анэх дэгбухэу «Мерт-
вая голова», «Адольф Гитлер»,
«Райф» зыфиохэрэм шапэуу-
жы. ЧытIырхэм кыатехэрэ
нэмык танкхэр кызыблагэхэкIэ,
ащ гранатхэр ыдзыштыгэз.
ЧытIырхэм зашызылхумэщты-
гэз дзэкIолIхэм ащ фэдэ та-
кыкыхэм акIэхэкIыгэр зыфэ-
дэр кэзшIэгуйай, пчыаггэрэ
ахэм хьадэггэр кыашхыарына
гэгз фэдэу кыашхыугэуштын.

Сыд зэхуи тидзэкОлХэм те-
кОныгээр кыдаахыг. Ахэр зы-
фээуагэхэр тимаыр шыаКл
пай, гээ кээс гьатэм зыкыызэ-
луихыным пай. Хьазабышхо зы-
щазыкыггээ заом Джамырзэ
Даутэ ыпсэ пыгуэ кыхэкжынын
ыльэкыг, ар насыпыггэхшу.
Уггээ хылыгэ хихыггаггэми,
контузие зэхум зэхимыхкыж
хьугаггэ нахь мышлэми, псаоу
кызырэнжыкыгэр насыпыггэ-
шхоу шытыг. Госпиталым кы-
щелазеки, ыгхьаКлүм тлэКу зэхи-
хы зэхум, дзэкОлХэм ясаты-
рэ хууцожыггэ.

Заом имэшлошко ылузыщэ-
гъэ дзэкюллын ззо ужыми иунэ
исынэу кырыргэкӀугъэп. Кон-
туэны зэрэхъугэм емылтыгыгъу
Джамырзэ Даутэ заом зэигыгъэ-
къогъэ народнэ хъызмэтыр зыпкь
игъуэуцожыгъэным чанэу илахъ
хишӀыхагъ. Опытэу, шӀэныгъэу
илӀэхъ кызыгъэфедзэзэ Иэн-
гӀэшхомэ аӀутыгъ. КПСС-м и
Теуцожь район комитет шыл-
жыагъ, гъэзетэу «Знамя комму-
низма» икорреспондентэу Юф
ышӀагъ, Пчыхалыкъое къоджэ
Советым, нзужым Теуцожь рай-
оным иагентствэу «Союзпечать»
зыфилорэм пӀэцӀныгъэ ащызэри-
хыагъ...

Даутэ жьышьхъэ мафэ хьугъэу
плъытэн плъэкIышт. Ащ пхъуи-
тIу, кьуищ, пхьорэльф-кьорэль-

фи 8 ил. Ащ зыгорэ ыгу римы-
хэу губжыгэ зыхуэклэ унагъм
исхэр гэзетыклэхэм, журналы-
клэхэм алэчэх. Даут мафэ кэ-
сы тиреспуэклэ кышыдагэ-
кырэ гэзетхэми, федеральнэ
гэзетхэми яджэныр иклас. Ду-
наим кышыхуэ-кышышлэ
хэрэм аш зашегэгэуазэ. Даут
Юсыф ыкым иныхэ тель ти-
чыгу мамырыгэмрэ зэф-
гэмрэ зэрэштеклэштхэм...

Къэралыгъо лъапсэр зыгъэпытэрэ быракъым тырэгущхо

— Юр, пщымыгъуишэжыгъу кытшлэшлэ Адыгеир Краснодар краим кыыхкыжы республикэ зыхъужыгъэ лъэхъаным иапэрэ илътэсхэм ти-республикэ общественнэ-политическэ Иофыгъохэр зэрэщыгъэ-псыгъагъэхэр. Ар тыгу къэбгъэ-кыжы зыкытшлэшлэ республикэм икъэралыгъо атрибутхэр итэгъэнхэр общественнэ-политическэ рэхъатныгъэм бэккэ зэрелтыгъагъэр ары.

— Ар лъэхъэнэ гумэкыгъоу шытыгъ. Адыгеим изыгуагъэп. Лъэпкъ зэхъшыкыныгъэм тыдкыи зыкытшлэтыгъу алозэ, нэмык лъэпкъху хэку гъэпсыккэ зилэхэри республикэ гъэпсыккэ техъэщтыгъэх. Тэрккэ ар нахъ кыин къэзышлэтыгъэр тимылъэпкъэгъоу кытхэхэр япчъагъэккэ тэщ нахъыбэ зэрэ-хъуштыгъэхэр ыккы кыдгоуцон-нэу фэмыхэр зэрэхъыгъэхэр ары. Ащ ыпкъ кыккэу Адыгеим и Апшгъэр Совет идепутатэу хадзыгъэхэм зэхэщэн Иофыгъо-хэм яхъыллэгъэ апэрэ сессиеу ялагъэр зэфашыжыны амылэккэу мэфэ пчъагъэрэ кыуагъэ. Парламентым и Тхъаматэ, комитетхэм ятхъаматэхэр хадзыгъэнхэр псынклэгъуагъэп, депутатхэм зепэуцуныгъэхэ ахэлтыгъ. Зы-шлугъэ къэккыуагъэхэм ащыщ япчъагъэккэ депутатхэм адыгъу ахэтхэри, нэмык лъэпкъхэм ялыккхэр зэфэдизых пмои хъунэу Парламентым зэрэхэфэ-гъагъэхэр. Кккэу кэплон ху-мэ, парламент Иофшэным эпхы-гъэ кыныгъо пстэу тызыхы-лагъэхэр дэгъоу сыгу кыинэ-жыгъэх. Ау о негъэ къэралыгъо быракъыр штэгъэным бырысрэу кыпыкыгъагъэм нахъ сыкы-тегушылэ пшлэгъоу къэп-лагъэш, сигукъэкыжыгъэм сигу-а-пэу сакъышхуцун слэккыш.

— **Сыда а Иофыр кыин къы-зылгыгъагъэр, сыда тымылъэпкъэгъухэм зыдырамыгъа-штэщтыгъэр?**

— Апшгъэр Советым зэхэщэн Иофыгъохэм афэгъэхыгъэ апэрэ сессиеу илагъэр 1992-рэ илътэ-сым гъэтхэпэм и 17-м кызыл-уа-хыгъагъ. Тхъаматэр хэтмыды-шъоу, Иофхэр тызэрэфаем лы-ккэдгъэхъанхэ тымылгъэккэ, сес-сиер мэфэ пчъагъэрэ кыуагъэ. А лъэхъаным Парламентым комитет пшлэпкытлэу фэдиз илагъ. Адыгэ-ккэлэ еджэпккэу кышызлэуа-хыгъэм идиректорэу сагъэнфа-гъэти, сэ Парламентым Иоф шы-сшлэнэу сыфэгъэп, ащ фэдэ Ио-фи шхъхэ илыгъгъэп. Ау кыс-эупчылгъагъэх сызысгъэ коми-тетымккэ. Депутатэу Хъот Каз-бек (идунай ыгъожыгъ, Тхъэм джэнэтыр кырет) сессием пред-ложение кышыхыгъэр пхы-рыккы, лъэпкъ Иофыгъохэмккэ, лъэпкъ зэфыштыккэхэмккэ, об-щественнэ организациехэм ыккы тилъэпкъэгъухуэ Іэккыб хэгъ-гъухэм ащысэхэрэм адырлэ зепхыныгъэхэмккэ Комитетым итхъаматэу сыхадзыгъагъ. Ап-шгъэр Советым и Тхъамати, ащ игуадзи, комитетхэм ятхъаматэ-хэри зыхадзыхэ уж къэралыгъо атрибутхэр: тамыгъэр, гимныр, быракъыр штэгъэнхэм тынэсыгъ. Ары ыужыккэ къэралыгъо быра-ккым эпхыгъэ Иофыгъохэм нахъ куоу сахэлэжыгъэ фаеу зыккы-гъэри. Тамыгъэр штэгъэным дэ-хэккэу шызнэккыгъэхэм, ащ

республикэм шыпсэрэ лъэпкъ зэфэшхъафхэм ялыккхуэ депутатэу 100 хадзыгъагъ. Адыгеим къэралыгъо лъапсэ егъэгъотыгъэнымккэ, ылъэ тегъуцогъэнымккэ депутатхэм лыгъуэ зэрэ-хъагъэр, Иофшлэгъу къагъэлэгъуагъэр ныбжыи хэмыккыжыгъэ лъэужуэ тарихым кы-хэнэжыгъ. А лъэхъаным кытшлэу фэмыхгъэ купхэм къалоштыгъэ пстэуи зыкызэра-мыгъэшшыпкъэжыгъэр, хэт шыщи зэо-банэ зэрэрамышыллагъэр, адыгъэхэр мамырныгъэ шылаккэм зэрэккышхысхэрэ ыккы лъэпкъ зэхэдэ зэрэрамышлэрэ республикэ тилэ зыхъу-гъэм кыккылыгъоу ахътэм джыри зэ кыгъэшшыпкъэжыгъ. Непэ лъэпкъ пстэуи ялыккхуэ зэфэдэ фитыныгъэхэр шыралэхуэ, гуфит-шхъафитэу Адыгеим шэпсэху.

Тиреспубликэ къэралыгъо лъапсэм тетэу зыпсэрэм кышыублгъэ тарихым Іахъ-Іахъуэ ухэлэбзэ зыгуагъу къэпшыжыны лъэпкъышты шысабэ хэлъ. Ахэм зыккэ ащыщ ижыккэ кышыккэдзэгъу лъэпкъым илэгъэ быракъыр къэралыгъо быракъуэ гъэпсыгъэным кыныгъуагъу кыпыкыгъэр. Ахэм акупккэ шыпкъэ итыгъ апэрэ зэлугъэккыгъум кышыккэдзэгъу джы кызы-нэсыгъэм Къэралыгъо Советым — Хасэм идепутатэу, комитет тхъаматэу Иоф зышлэрэ Удыккэо Юрэ. Ащ игукъэккыжыгъэр къедгъэлугъэ тшлэгъоу зылугъэккыгъ.

ар псынклэу пхырыккыгъагъ. Гимным бырысрэу кыпыкы-гъэп. Пстэуи анахъу зышыла-гъэнэгагъэр къэралыгъо быра-ккым икыыххын ары. Адыгэ депутатэу Апшгъэр Советым хэт-хэр фэгъэх ижыккэ кышыккэ-дзэгъу адыгъаным ялэгъэ быра-ккыр республикэм икъэралыгъо быракъуэ къагъэнэжыгъэнэу. Ау быракъ зэфэшхъафхэм яески-хэр лъэгъуплэ чышлэм къагъу-цугъэхуэ, зыдырагъэштэщтыр де-путатхэм кыыххын алъэккынуэ гъэпсыгъагъэти, Иофыр ащ нахъ кыин кышыштыгъ. Сыдэу шыт-ми, быракъуэ кыыххыштыгъэмккэ депутатхэр зэшлэнхэ амылэккы зэхуэ, депутатхэм ащыщ игъо ылъэгъуагъэ сессием Иофшлэн зы сыхат зэпыгуэ фэшлэгъэ-нэу ыккы сэ сызипнэщэ комите-тыр быракъуэ кыыххыштыгъэм тегушылэныш, ащ хэтхэм игъоу алъэгъуагъэ сессием кыыхал-хъанэу. Депутатхэм а предложение дырагъэштагъ. Ащ фэдэ Иофыгъохэм комитетым апэрэ зэхэсыгъоу илэщтым уащыте-гушылэныр кызырэккыоу зэрэ-мытыр, кызырэккыгъуагъэхэр зыпфэмыгъэцэкккэ кыуа-олэжыштыр зыфэдэр сыгу кы-сиуи, сшхъэ лъыр кыдыфы-ягъуэ кысшыгъу. Арми, коми-тетым хэтхэр зэлугъэккыгъэх, а Ио-фым ыгъэгумэккыхэрэм ащыш-хэри тизэхэсыгъоу кыккыуагъ.

— **Зыпкыккэхэр зэтемы-фэрэ депутатхэр зэбгъэшлэн-хэр, тилъэпкъ иллыккэо депу-татхэм япредложение ахэр кытшлэщтыр кыныгъуэу кы-сшлэшлэ. Зэралоу, а Иофым дип-ломатие екллэпккэ ищыккэ-гъа-гъэщтыгъ.**

— Пшгъэдэккыжышхо зыхэлъ ащ фэдэ Иофым изэхэфын узы-рихышлэпккэ шхъэм лъэшэу Ио-фшлэу зэрэригъажыгъэр а мафэм сыушэтыгъэ. Тимылъэпкъэгъу-

хэм ащышхуэ нахъ кыдыдэ-зэгъэштэн шлэшлэхэрэм апэу гушылэр ястыгъэ, зэккэми яепл-ккэхэр къызгъэлугъагъ. Пстэуи ауж сэ сыккыгушылагъ. Адыгэ лъэпкъыр дунаим итэккыуагъэ зэрэшыгъуагъэмккэ къэзгъажы, абзэккэ гушылэнхэ, лъэпкъуэ зы-шышхэр атхын зэрэфимытхэр, хымэ къэралхэм гуфит-шхъа-фитэу ащыпсэхуэ зэрэмылэккэ-ккырэ ыккы яжыгъэр чыгуагъуэ агуккэ кызыфэгъэзэгъэхэм къэ-ккыжыны зэрэфимытхэр, ижы-ккэ кышыккэдзэгъу тилъэпкъ ыгъэфедэщтыгъэ быраккым та-рихуэу пылгыр, ащ шъуашэу илэм мэхъанэу кккылыгъыр къа-фэслогъагъ. Хэгъэгъушхысхы-гъэх къалоштыр амышлэгъуэ. Тхъаегъэпсэу, ащ дэжыккэ лъэ-шэу ишлугъэ къэккыуагъ де-путатэу Анатолий Ходусовым. Ащ предложение кыыххыгъэ адыгэ быракъыр кыыххыгъэным де-гъэштэгъэн фаеу. Кышлэуагъы-гъэ къахэккыгъэп пмои хъунэу, пстэуи а предложением алэ фалэтыгъ ыккы комитетым иуна-шэу итхъуагъ. Мыщ дэжым еплъыккэ гъэшлэгъон сшхъэ кыыххыгъ. Комитетым ышыгъэ унашгъом сэ сыкъеджэмэ де-путатхэм къазэрэщыгъуштыр тымылъэпкъэгъуагъэм ащыщ ар пстэуи алгыгъэлэсмэ кызырэк-кыштыгъэр зэрэзэфэмыдэхэр кыдыдэслыти, Анатолий Ходусо-вым унашгъоу тшыгъэм къеджэ-нэу пшгъэрлэ фэшлэгъ. Сы-хъат палъэ кытфагъэнэфэгъа-гъэми, Иофым итегушылэн ащ нахъыбэ тшлэуагъ. Сессием Иофшлэн едгъэжыгъэ сэ апэ гушылэр кызысатым, тикомитет зэхэсыгъоу зэрлэгъэм, Иофэу зытегушылагъэм, нэмыккхэм ягуагъу къэсшлэ, унашгъоу тшы-гъэм депутатэу Анатолий Ходу-совыр кызырэдэжыгъэр кызы-сэлом, сессием хэлэжыгъэр депу-

Цыфым ищылэныгъэккэ та-рихым мэхъанэшхо ил. Шлуи бзэджи, дэгъуи, дэи зэккэри ащ кыыххэнэжыгъ. Палъэу тешлагъэм емылэтыгъуэ, узэкккэбжыгъэ ащ кыыххы-хъагъэхэм охъаккэ тегъэпсы-кыгъэ еплъыккэхэр, зэфэхы-сыжыгъэр афэшлэныгъэ олъэккы. Ау, сыдыгъоккы зэралоу, узэ-рэфаем тегъэпсыкыгъуэ та-рихыгъэр кккыжыгъэнэу, къэбгъэлэгъонэу шытэп.

Тиреспубликэ, тилъэпкъ-ккэ минитлэу илътэсхэм якы-хъэгъуагъэр ушэтылэ шхъа-лэу шытыгъэх. Ахэм къаще-жыгъэ тилъэпкъ кыгъэшлагъэм зыккышхыштыгъэ къэра-лыгъо лъапсэ Адыгеим егъэ-гъотыгъэным эпхыгъэ Иофы-гъохэр тарихъ мэхъанэ зилэ-хэр. А лъэхъаным Адыгэ Рес-публикэм и Апшгъэр Совет иапэрэ зэлугъэккыгъу хэтынхуэ,

уцнэ-ушэтэккэ институт Иофы-шлэхэр кызыдэлэхи, адыгэ быра-ккым ехыллэгъэ материал бэккэ дгъэхъазырыгъагъэти, ахэр згъэ-федэхэзэ комиссием хэтхэм еплъыккэу тилэхэр къафэслогъагъ. Виктор Столяровыр кэгъушы-лагъ. Нэужым материалэу зыдэт-хыгъэхэр къафэдгъанэхэ ашлэ-гъоу кызылом яттыгъэх. Сигъу-сагъэми тхылышлэ горэ аритэу слэгъуагъэти, ащ сырагъэллэ еплъыккэу зысэлом кысатыгъ. А лъэхъаным Мыекъуапэ ипэ-щагъ Лев Симатовыр. Ар зыккэ-тхыгъэ тхъагъэм быраккым ехыллэгъэ упчлэбэ итыгъ. Псын-ккэу кызыгурылауагъ а лъэхъаным гурыт еджапкэ тарихымккэ шаккыштыгъэхэм Шамилэ ехы-ллэгъэ материалэу ахэтгъэм зи-гуагъу кышышлэхэрэм упчлэхэр къазэрэхъагъэхэр. Комиссием хэтхэм апэраллэ яслогъ Лев Симатовыр мы Иофым кыыххъанэу фитыныгъэ зэримылэр, зыгъэ-гумэккыхэр Иофым Адыгеим и Апшгъэр Совет идепутатхэр кы-зэрэккыуагъэхэр. Арэу шытми, ащ кыгъэуагъэ упчлэхэм сэ сы-зэрэщыгъуагъэм тегъэпсыкыгъуэ джэуапхэр ястыжыгъ, комисси-ем хэтхэми псынклэу ахэр къа-гурылауагъэх. Ыужырэ мафэм ты-рагъэблагъэ, ежыгъэм рахуагъэ еплъыккэу зытетхэгъэ тхылышлэ-хэр конвертмэ адэлэу кыта-тыгъэх, аджэуап писъмэккэ Ап-шгъэр Советым кызырэфэгъа-хыштыр кыталауагъ. Сыдэу шыт-ми, тимылъэпкъэгъуагъэм предло-жениеу къахыгъагъэр бгъэфедэ зэрэмыхъуштыр, зы быраккым шыщ Іахъхэр нэмыккэ быраккым шыбгъэфедэхэ зэрэмыхъуштыр къагурагъауи, Иофыр ащ шау-хыгъ. Джыри зы еплъыккэ хэгъэунагъыккыгъэн фае. Апшгъэр Советым шаштэгъэ унашгъом кышышлэтыгъэ сыд фэдэ мэфэккэ Иоф реккыштытми, Урысыем иккыралыгъо быракъэр Адыгеим иккыралыгъо быракъэр зэгъуэ-хуэ агъэфедэнэу зэрэщытыр. Ге-ралдиккэмккэ къэралыгъо комис-сием хэтхэми ащ фэдэ екллэ-ккэу игъоу алъэгъуагъэ, кыды-рагъэштагъ. Джы мары олэгъу Къэралыгъо Советыр — Хасэр, Адыгэ Республикэм и Правитель-ствэ зычлэтыгъэ унэм, ккэлэ ыккы район администрациехэр зычлэ-хэм дэхэшхоу зэготхуэ быраккы-тлэуи зэрэщыпшылагъэхэр. Ащи изаккып, учредениехэм, Иоф-шлэпкэ зэфэшхъафхэм япашэ-хэм ахэтхэм цыккылоу гъэпсы-гъэхуэ быраккытлэуи непэ ате-плэгъоштыгъ. Джащ фэдэу ны-сэщэ джэгу хуэгъэми адыгэ бы-раккыр амыгъэфедэу кыыххы-рэп пмои хушты. Кккэу къэ-плон хуэм, зэккэхэмккы нафэ ху-гъэ Адыгеим иккыралыгъо бы-ракъ хэт шыщи пэрыохуэ зэрэ-фэмыхъуэр, хэт шыщи зэримы-гъэцыккыуэр, тимылъэпкъэгъу-хэм ащышхэм адыгэ быраккым цыхъэмышлэныгъуэу кырауа-лэщтыгъэхэм ащыщ горэми зыкызырэмыгъэшшыпкъэжы-гъэр.

— **Тызэрэщыгъуагъэмккэ, къэ-ралыгъо быраккым эпхыгъэ Иофыр ащ шыухыгъэ хуэгъэп, кыдыдэмыгъагъэщтыгъэхэм ыужыккэи къэралыгъо быра-ккым эпхыгъэ Иофым кыфа-гъэзэгъыгъ. Ежыгъэр Іахъы-чъуэу кккынагъэхуэ алгытэзэ, быраккым Урысыем ибыракъ шыщ Іахъ хэлэу гъэпсыгъэн фаеу къалоштыгъ.**

— Тэрэз. Тэккы тешлагъуэ, къэралыгъо быраккым Иоф иккэ-рыккэу Апшгъэр Советым исес-сие кышылаштыгъагъ. Удыккэо Юрэ идипломатие зеккыккэ ди-хыхыгъэхуэ, ыгъэплэгъуагъэхуэ, ежыгъэр Іахъычъуэу кккынагъэхуэ ыккы Урысыем ибыракъ шыщ Іахъ Адыгеим иккыралыгъо бы-ракъ хэгъэхъэгъэн фаеу алоштыгъ тимылъэпкъэгъуагъэм ащышхэм. Ащ дэжым, сыхъыуагъэм, Бэдженэ Мурат предложение кыыххыгъагъ ащ тегъу бгъэпсы-ным лъапсэ илэмэ, имылэ зыфэ-плоштыр зэхэфыгъэным пэе Уры-сыем геральдиккэмккэ иккыра-лыгъо кыулыккыо Санкт-Пете-рбург дэтыр упчлэжыгъу шыгъэн фаеу. Ащ ехыллэгъэ унашгъо ашлэ, сэрэу депутатэу Виктор Столяровыр командировкэ тагъэккынуэ рахуагъагъ. Ащ ты-ккыуагъ, нахъ пасэу макъэ арагъэ-лугъуэ шытыгъэти, къэралыгъо комиссием хэтхэм палъэ кыт-фагъэнафи тырагъэблэгъагъ. Ащ тыккыным ыпккэ Адыгеим ина-

уцнэ-ушэтэккэ институт Иофы-шлэхэр кызыдэлэхи, адыгэ быра-ккым ехыллэгъэ материал бэккэ дгъэхъазырыгъагъэти, ахэр згъэ-федэхэзэ комиссием хэтхэм еплъыккэу тилэхэр къафэслогъагъ. Виктор Столяровыр кэгъушы-лагъ. Нэужым материалэу зыдэт-хыгъэхэр къафэдгъанэхэ ашлэ-гъоу кызылом яттыгъэх. Сигъу-сагъэми тхылышлэ горэ аритэу слэгъуагъэти, ащ сырагъэллэ еплъыккэу зысэлом кысатыгъ. А лъэхъаным Мыекъуапэ ипэ-щагъ Лев Симатовыр. Ар зыккэ-тхыгъэ тхъагъэм быраккым ехыллэгъэ упчлэбэ итыгъ. Псын-ккэу кызыгурылауагъ а лъэхъаным гурыт еджапкэ тарихымккэ шаккыштыгъэхэм Шамилэ ехы-ллэгъэ материалэу ахэтгъэм зи-гуагъу кышышлэхэрэм упчлэхэр къазэрэхъагъэхэр. Комиссием хэтхэм апэраллэ яслогъ Лев Симатовыр мы Иофым кыыххъанэу фитыныгъэ зэримылэр, зыгъэ-гумэккыхэр Иофым Адыгеим и Апшгъэр Совет идепутатхэр кы-зэрэккыуагъэхэр. Арэу шытми, ащ кыгъэуагъэ упчлэхэм сэ сы-зэрэщыгъуагъэм тегъэпсыкыгъуэ джэуапхэр ястыжыгъ, комисси-ем хэтхэми псынклэу ахэр къа-гурылауагъэх. Ыужырэ мафэм ты-рагъэблагъэ, ежыгъэм рахуагъэ еплъыккэу зытетхэгъэ тхылышлэ-хэр конвертмэ адэлэу кыта-тыгъэх, аджэуап писъмэккэ Ап-шгъэр Советым кызырэфэгъа-хыштыр кыталауагъ. Сыдэу шыт-ми, тимылъэпкъэгъуагъэм предло-жениеу къахыгъагъэр бгъэфедэ зэрэмыхъуштыр, зы быраккым шыщ Іахъхэр нэмыккэ быраккым шыбгъэфедэхэ зэрэмыхъуштыр къагурагъауи, Иофыр ащ шау-хыгъ. Джыри зы еплъыккэ хэгъэунагъыккыгъэн фае. Апшгъэр Советым шаштэгъэ унашгъом кышышлэтыгъэ сыд фэдэ мэфэккэ Иоф реккыштытми, Урысыем иккыралыгъо быракъэр Адыгеим иккыралыгъо быракъэр зэгъуэ-хуэ агъэфедэнэу зэрэщытыр. Ге-ралдиккэмккэ къэралыгъо комис-сием хэтхэми ащ фэдэ екллэ-ккэу игъоу алъэгъуагъэ, кыды-рагъэштагъ. Джы мары олэгъу Къэралыгъо Советыр — Хасэр, Адыгэ Республикэм и Правитель-ствэ зычлэтыгъэ унэм, ккэлэ ыккы район администрациехэр зычлэ-хэм дэхэшхоу зэготхуэ быраккы-тлэуи зэрэщыпшылагъэхэр. Ащи изаккып, учредениехэм, Иоф-шлэпкэ зэфэшхъафхэм япашэ-хэм ахэтхэм цыккылоу гъэпсы-гъэхуэ быраккытлэуи непэ ате-плэгъоштыгъ. Джащ фэдэу ны-сэщэ джэгу хуэгъэми адыгэ бы-раккыр амыгъэфедэу кыыххы-рэп пмои хушты. Кккэу къэ-плон хуэм, зэккэхэмккы нафэ ху-гъэ Адыгеим иккыралыгъо бы-ракъ хэт шыщи пэрыохуэ зэрэ-фэмыхъуэр, хэт шыщи зэримы-гъэцыккыуэр, тимылъэпкъэгъу-хэм ащышхэм адыгэ быраккым цыхъэмышлэныгъуэу кырауа-лэщтыгъэхэм ащыщ горэми зыкызырэмыгъэшшыпкъэжы-гъэр.

— **Тхъагъэгъэпсэу, Юр, адыгэ быраккым тарихъ джыри зэ тыгу кызырэгъэккыжыгъэ-гъэмккэ.**

СЭХЪУТЭ Нурбий.

Дэгьуклэ шыфхэм уакьыхэшыныр насыпыгы

1994-рэ
илээсэу
Адыгэ кьэ-
ралыгьо
телерадио-
компаниер

кызызылаахыгьэм кышыублагьэу
режиссерэу Иоф щешлэ Гьазые Бирам-
хьан (Светэ). А уахьтэм кыыклоцл ащ
иофшлэклэи, ицыф гьэпсыклэи
кыдэлажьэхэрэм закьыхыгьэщын,
шъхьэлэфэныгьэшхо кыызфаригьэшын ыльэклыгь.
Джыдэдэм ащ режиссер шъхьалэу Иоф ешлэ, ащ нэ-
мыклэу журналист сэнэхьатымкли зиушэтыгь, спортым
фэгьэхыгьэ кьэтынхэр егьэхьазырых.

— Телевидением сыкызыло-
хьэм зы режиссер закьу йути-
гьэр, — ело Бирамхьан. —
Адыгабзэклэ кьэтынхэр зыгьэ-
хьазырхэрэм Иоф адэсшлэнэу
зесэгьажьэм, апэрэ кьэтыныр
Тхьаркьохьо Аминэт дэсшы-
гьагь. Непэ фэдэу кьэсэшлэжы
икьэтын тхьаркьохэр хыгьэхьан-
хэу зэрэфаер кызыелом тучаным
хьалыгьу кышысыщэфи, ар згьэ-
такьозэ тхьаркьохэр кьесшлэжи
зэрэтхыгьагьэр. Синасып кы-
хьы, цыф гьэшлэгьонхэм теле-
видением Иоф ащидэсшлэнэу
хьугьэ. Сигуапэу ягьугьу кьэс-
шын Хьабэхьу Нурыет, Емыкл
Нурджанэ, Зыхьэ Мэлаичэт, Хьа-
кьэмыз Сусаннэ.

Джащ фэдэу Нэхэе Тэмарэрэ
сэрырэ кьэтын гьэшлэгьонхэр
здэтшлэгьэх. Ар зэрэорадылом
емылтыгьгьэу, чылэхэм ты-
клозэ, искусствэм хэмьт цыф
гьэшлэгьонхэм талуклэштыгьэ.
Шъхьэлэхьо Светэ икьэтынэу
«Адыгэхэмклэ тызэхьэхэмэ»
зыфиорэм амал дэгьухэр илэхэ
хьуи, апэдэдэ Икьыл кьэралы-
гьоу Тыркуем тыклогагьэр, ащ
кьэтын 17 фэдиз кышыдгьэ-
хьазырыгь. Джыри адыгабзэкли
урысыбзэкли кьэтынхэр зыгьэ-
хьазырхэрэ цыф дэгьубэмэ Иоф
адэсшлэ. Хэти исэнэхьат шлу
ельэгьу, ау, сэ зэрэслыгьэрэмклэ,
убзыльфыгьгьэу, уицылэныгьэ
гьэшлэгьонэу реклолынэу уфе-
мэ, режиссер сэнэхьатыр зэклэ-
мэ анахь дэгьоу ары. Сэнэхьатэу
кыхьэхыгьэм зэ нэмылэми сы-
рыклогьожыгьгьэу кыхьэклыгьгьэп.
Етлани гьэшлэгьоныр сисэнэхьат
лэуж кысыфышинагьгьэу, тьдэ
сыкьуагьэми, сиофшлэн елгы-
тыгьгьэу сыгушшысэу зэрэхьурэр
ары. Цыф гьэшлэгьон горэм
сызылуклэрэм апэу сшъхьэ кы-
хьэрэр «видеоряд» гьэшлэгьон
горэ сшынэу ары.

Бирамхьан культурэмклэ кьэ-
ралыгьо институтэу Краснодар
дэтым итеатральнэ режиссурэ
кыухыгь. Мы сэнэхьатыр зэ-
ригьэгьотынэу еджэ зэхьум теле-
видением Иоф щилэштми
ышлагьгьэп, сыда пломэ ащыгьум
джыри ар кызызылаахыгьагьгьэп.
Ащ зэрилгытэрэмклэ, театрэмрэ
телевидениемрэ ялофшлэн зэфэ-
шъхьафэу гьэпсыгьэ, ау твор-
ческэ еклоллагьэу, гушшысаклэу,
«ассоциативнэ еплъыкыгь» зыфа-
лорэм фэдэ зэфэдэныгьгьэу ахэ-
лыр бэ. Телевидением Иоф шы-
зышлэрэ режиссерым анахьэу
хэлын фаеу ащ ылыгытэрэр жур-
налистэу, редакторэу зигьусэм
агухэр кылытынхэр, Иофшлэным
фигьэгьэфынхэ ыльэклыныр ары.

— Апэдэдэ телевидением сы-
кызылохьэм, техникэм сэ хэ-
шыкылышхо зэрэфысымылэм
кыхьэклэу, ныбжы режиссер тэ-
рэз сыхьунэу сызыгугыжыкы-
гьгьэп, — ело Бирамхьан. — Кас-
сетэхэм, аппаратурэхэм ацлэхэр
кьэлөгьуаехэу шытыгь. Ау угу
рихьырэ сэнэхьатыр мафэ кьэс
Иоф рыпшлэ зыхьуклэ, уесэжы,
зэклэри кыпфэпсынклэ мэхьу.
Сэ сшъхьэклэ компьютерым на-
хьы, «натура» зыфалорэм фэдэ

кьэзгьоти, кадрэ гьэшлэгьон тес-
хыгьэ хьумэ, ащ нахь уасэ фэ-
сэшлы. Псэ зыпымыт кадрэр си-
класеп. Сыда пломэ цыфыр теле-
визорым еплъы хьумэ ком-
пьютерымклэ зэхьагьэуцогьэ су-
рэтхэм анахьы, тицылэныгьэ
кьэзыгьэбайхэрэр, тичылопс идэ-
хагьэ, бзыу цыкьлукьэр, типсыхьо
чьэрхэр ыльэгьухэмэ, ащ нахь
рэхьаты ешлэу кысышлэшлы.
Нэужым телевизоры зигьэкло-
сэжыклэ, кьэтыныр мыдэгьу дэ-
дагьэми, ащ шилэгьугьгьэм рэ-
хьатныгьэ кьыритыгьгьэу, изэ-
хашлэ кыгьгьэушыгьэ зыхьурэм
режиссерым Иофшлэн кьыдэ-
хьугьгьэу сальыгьэ.

Бирамхьан шылэныгьэ гьогоу
кыкьлугьэм ыкли Иофшлэнклэ
лэпэлэсэныгьгьэу лэклэлэ хьугьэм
елгытыгьгьэу иамалрэ иакьылрэ
кызыфыгьгьэфедэхэзэ, кьыдэла-
жьэхэрэм, анахьэу журналист
ныбжыкьлэхэм, ишлуагьэ аригьэ-
кьын, упчлэжыгьгьэу афэхьун елэ-
кы. Кьэтынэу кьыдэклэрэм Би-
рамхьан ыльэкьуацлэ клэтхагьэ
зыхьуклэ ежыми ащклэ пшъэдэ-
кьыжэ зэрихьырэр кыгурылэозэ,
кьэтыныр нахь гьэшлэгьон хьу-
ным пае Иоф зыдишлэрэ журна-
листым ежэ ишлогьоныгьгьэхэр
рилохэу бэрэ кыхьэклы ыкли
ишлуагьэ ригьэкьышъугьгьэмэ,
лэшэу гуапэ шэ-
хьу. Кьэтыныр
дэгьу хьугьгьэу

журналистым кьырауагьгьэмэ,
ежыри ащ дэмыгушлон ыльэ-
кьлэрэп.

— Адыгабзэклэ кьэтынхэр
зыгьэхьазырхэрэ журналистхэр
ары сэ Иоф зыдасшлэхэрэр, —
елэ Бирамхьан. — Ащ кыхьэ-
кыклэ, е нэмыклэу кьэплон зы-
хьуклэ, адыгабзэр журим хэс-
хэм зэрамышлэрэм кыхьэклэу
сид фэдиз кьэтын гьэшлэгьон
тшыгьэкьли Урысые зэнэкьокьу-
хэм тахэлэжьэнэу хьуштыгьгьэп.
Загьорэ сегушшысэу кыхьэкьы-
штыгьэ урысыбзэклэ кьэтынхэр
зыгьэхьазырхэрэ журналистхэм
Иоф адасшлэштыгьгьэмэ, сикьэ-
тынхэр зэнэкьокьу горэм хэлэ-
жьэштыгьгьэх сьоу. Арэу шытми,
пшлэрэ Иофым хэшлыкл фьуилэ
хьумэ Тхьэр кыпфепллыштын.
Ыпшгьэкьлэ кызырэрэщыслогьахэу,
Шъхьэлэхьо Светланэ икьэтынэу
«Адыгэхэмклэ тызэхьэхэмэ» зы-
фиорэм ишлуагьгьэкьлэ 2005-рэ
илээсым Тыркуем тыклонэу ху-
гьагьэ. Ащ ыуж 2006-рэ илээс-
ым Израиль, 2007-рэ илээсым

Иорданием, Францием тащылагь.
Ащыгьум сигуапэу слогьагьэ
«Льэпкьым Иоф фапшлэ зыхьу-
клэ опсэу кызыцыуиошт чы-
плэри кьэпшлэштэп». Силгьэпкь,
сыбзэ сызэрафэлажьэрэм ыуасэу
сшлэшлы джа лэклэб кьэралы-
гьом тызэрэклогьагьгьэр. Сыда
пломэ тителевидение ащ фэдэ
амал илэп командировочнэхэр
кыуитынхэшлэ, лэклэб хэгьгьум
уигьэклонэу. Джащ фэдэ кьабз
Тэу Замирэрэ сэрырэ кьэтынэу
«Льэпкь лэмыджыр» дгьэхьа-
зыры зэхьум, адыгэ льэпкьым
Иоф зэрэдэштлэрэм ихьатыркьлэ
тилофхэр зэпыфэхи, лэклэб кьэ-
ралыгьуишлэмэ Иоф ащытшлэ-
нэу зэрэхьугьгьэр. Тилэпкьгьгьэу
адыгэхэм яхьылагьгьэу дгьэхьа-
зырхэрэ кьэтынхэр
лэшэу агьу ре-

Спортым фэгьэхьыгьгьэу кьэтын-
хэр дгьэхьазырынхэ фаеу Иоф-
шлэпэмклэ тызызэхьугьыжь-
хэм, «Ар зышлэштыр гьэнэфа-
гьэба, Гьазый Бирамхьан ары
спортыр зикласэр, дэгьоуи хэзы-
шыкьлэрэр» алуи, сэ а пшъэры-
лыр кысыфагьгьэагь. Нэужым
бэрэ сигьэпагь ыкли сегушшы-
сагь кьэтыныр дэгьоу зэрэсшлы-
штым. Тхьаегьгьэпсэу ащклэ ре-
жиссерэу Оксана Ступкинам
ишлуагьэ кьысыгьэкьыгь. Апэ-
дэдэ Хьасанэжы Муратклэ езгьэ-
жыгьагь. Етлани Чыржын
Мухьарбий сылукьлагь.
Кобл Якьубэ ехьылэгьгьэ
кьэтынэу згьэхьазыры-
гьэр бэмэ агьу рихьыгь. Ежыми
игуапэу сиупчлэ-
хэм джэуапхэр кьыри-
тыжыкьгьэх. Ау анахь
гьэшлэгьон хьугьагьгьэр
джыри сыныбжыкьлэзэ
Якьубэ письмэу фэст-
хыгьагьгьэм джэуапэу
кьыритыжыкьыгьагьгьэр зэ-
рытхэгьэ тхьапэр сымы-
гьэклондэу джынэс зэрэ-
лыгыжыгь ары. Ныбжы
сыгугьагьгьэп Якьубэ сы-
лукьлэнышлэ, ащ фэгьэ-
хыгьгьэ кьэтын згьэхьа-
зырынэу.

Джащ фэдэ боксым-
клэ тренер цлэрылоу Вла-
димир Овчинниковми,
щэрыонымклэ олимпийскэ чем-
пионэу Сергей Алифиренкэми
яхьылэгьгьэ кьэтынхэр згьэхьа-
зырыгьгьэх. Сызыдэгьушылэштхэм
ястышт упчлэхэр нахь гьэшлэ-
гьонэу шытынхэм пае Урысы-
ем кышыдэклэрэ гьэзетхэм,
журналхэм ренэу сальэплэзэ.
Кьэтыным еплъхэу уасэ кьыфэ-
зышлэхэрэм лэшэу сафэраз.
Цыфхэр арышт тызыфэлажэ-
рэр, ахэм кьырауаллэрэм сэрклэ
мэхьанэшхо ил.

Цыф пэпчэ шэн-хабзэу хэлъ-
хэр ицыкьлугьом кызыдештэх,
ау цыфэу зыхэтхэми яльгытыгьгьэу,
фай-фэмыеми, зыгорэм ифэмэ-
бжыкьмэ кьытехьэ. Телевидени-
ем Иоф шыпшлэным пае зэклэмэ
апэу шлэагьэ пхэлын фае. Цыф
зэфэшхьафьбэмэ уалокьлэ, о не-
пэ угу ихьыкьлэрэ зыми ишы-
кьлагьгьэп. Сэ мэхьанэ зэстырэр сэм-
эркьэу зэрэпхэлын фаер ары.
Сыда пломэ цыфым тепхынэу
камерэр тебгьэпсыхьаным ыпэ
ащ тлэклэ нэмылэми ар фэбгьэ-
хьазырын фае, армырмэ узэрэ-
фаеу зыкьызылуиын ыльэкьы-
штэп. Ащклэ сэмэркьэу горэ
цыфым еслон слээкьышт. Ащ
нэмыклэу чылэу кьыздикьыгьгьэр,
лэпкьэу кьызыхьэкьыгьгьэр, исэ-
нэхьат зэсэгьашлэх. Етлани
сэмэркьэуклэ зыгорэхэр зеслокьлэ
цыфыр кьэгьушложьы, нахь гу
кьызылэпешыхьажы. Джащ фэ-
дэ кьабзэу журналистри гумэ-
клэу мэхьу. Джащыгьум «Ти-
журналист анахь дэгьур ары непэ
кьыбдэгьушылэштыр» зыслокьлэ
агухэр кьыдэсэцаех.

Бирамхьан цыфхэр икласэх.
Хэти зы дэгьу горэ кьыхыгьэ-
шынышлэ, ыгу кьызэрэдищэ-
штым ренэу пылэ, ащ гуахьо
хегьуатэ. Иоф зыдишлэхэрэм бзы-
лыфьыгьы хьулыфьыгьы, зы дахэ
горэ арымьлоу макьлэ ядэжэ кло-
жьэу кьызэрэхьэкьлэрэр, зэклэми
гу альетэ. Мыхьун горэ цыфым
рилэгьгуллагьэми пыпкьыгьгьэу,
закьлэу рилон елэклэ. Ау етлани
ыгу хымыгьгьэкьыпэу едэхэшлэ-
жыны ыльэкьышт. Ныбжыкьлэ-
хэм гушлоу зэрахьхэрэр зэря-
гуапэр кьызырапакьлэ, ащ лэшэу
кьуацлэ кьыраты. Джащ фэдэу
шылэныгьгьэм зышымыгушлон
чыллэ ригьгьэуцагьгьэми, кьызы-
хыгьгьэщырэр. Ащ пае Иофшлэ-
гьухэм ар ренэу чэфыгьом хэ-
тэу кьашэхьу.

— Сэ сицылэныгьгьэкьлэ «ма-
териальнэ баиныгь» зыфалорэм
фэдэу бэдэдэ силэп, — ело Би-

рамхьан. — Ащ емылытыгьгьэу
сыгу пысыутыжыкьын слээкьы-
штэп. Илээс 50-м сынэсыжы-
гьгьэу мыр силэп, мыдрэр силэ-
жьэп сьоу сыгушшысэн слээкьы-
штэп. Дунаим сызэрэтетым сы-
шыгушлукьлэу, непэ силэм уасэ
фэсшлэу, силахьылхэм, сигушсэ-
хэм, сиофшлэгьгьухэм садэгьу-
шлоу сышылэным нахь тхьагьо
сэрклэ шылэп.

Ичылэ гупсэу Хьаштыку дэс-
хэм Бирамхьан бэрэ ягупшысэу
кыхьэкьы. Зыгорэ кьыдэхьугьгьэу,
ыцлэ дахэкьлэ раригьгьэуагьгьэмэ,
ичылэ дэс цыфхэр ары апэу ыгу
кьэкьыхэрэр, ежэ игьэхьагьгьэхэр
ахэм афегьгьэхьы. Бирамхьан
иллакьокьлэ Иныхьухэм ащыш.
Гукьау нахь мышлэми, янэ-ятэ-
хэр дунаим ехьыжыгьгьэх (Тхьэм
джэнэт кьарет). Ау ятэу Шьа-
лихьэрэ янэу Мылуминэтрэ плу-
ныгьгьэ дахэу яльфыгьгьэхэм ахаль-
хьагьгьэм кыхьэкьлэу, ахэр непэ
бэмэ щысэтэхышлэ афэхьух.

— Сятэ хьулыфьыгьгьэ шэн-гьэ-
псыклэу хэлгыгьгьэмклэ осэ ин
дэдэ фэсэшлы, — ело Бирам-
хьан. — Цыфыбэмэ салукьлагь,
ау ышэчын ыльэкьыштыгьгьэмклэ
сятэ клахьэрэ цыф джыри сылу-
кьлагьгьэп. Ишэнкьли итеплэклэи
цыф дэхэ дэдагь. Тянэ нахь цыф
псынкьлэу шытыгь. «Цыфмэ
шъуанахь дэгьун фай» ылоу
апэ зыкыи тыригьгьэшыгьгьэп, ау
«Цыфмэ уакьыхэшшымтэ, дэ-
гьукьлэ уакьыхэшын фай» ренэу
кьытилоштыгь.

Бирамхьан зы шырэ шыпхьуи-
түрэ илэх, ахэм лэшэу ащэгьу-
шлукьы. Анахьыжэу Нурыет
джыдэдэм пенсием шыл, Нэгьу-
цумэ янысэу Музыет Афы-
псыпэ педиастрэу Иоф щешлэ.
Ышнахьыкьлэу Иныхьу Инвер
культурэм изаслуженнэ Иофшлэ,
кьэшьокьло ансамблэу «Нэфым»
ибалетмейстер.

— Сицылэныгьгьэ кьэзыгьгьэ-
баеу клалэ сил, — ело Бирам-
хьан. — Гьэзрат илээс 27-м ит,
Адыгэ кьэралыгьо университет
тарыхьымклэ ифакультет
кыухыгь. Тигушшысакьлэ
арырэ сэрырэ тызпэлблэгьэ дэд.
Ащ идунэееплэклэ бэмэ саре-
гьгьэгьушшысэ, кьысилорэм уасэ
фэсэшлы. Тхылыбэмэ яджэнэу,
зыгорэхэр зэригьгьэшлэнхэу иклас,
нэужым кьысфилотэжыкьын ыльэ-
кьынэу. Дунаим сызэрэхаплэ-
рэмклэ, сэнэхьати уилэн плэ-
кьышт, лыгьтэныгьгьэ цыфмэ кьы-
пфашлыни альэкьышт, дахэу
зыкьэбгьэлыгьгьэми плээкьышт,
ау унэм узихьажыкьлэ ащ фэбагьгьэу
илыр, нурэу итыр арэу сшло-
шы нахь осэ ин дэдэ зилэр.
Сыфай сиклалэ бын-унэгьошхо
хьунышлэ, нэнэжэ Бирамхьан,
кьысалоу пхьорэллф, кьорэллф-
хэр бэу силэнхэу, садэтхьэжы-
нэу. Джары бэшагьгьэу сызыкьлэ-
хьопсырэр.

Тызэдэгьушылэгьгьэ икьлэхым
джыри шлоигьоныгьгьэу илэхэмклэ
Бирамхьан кьыддэгьошагь. Теле-
видением ыгуи ыпси хэтлагьгьэу,
ащ хэжыныгьгьэу ыкли шыкьла-
гьгьэу илэхэм ягьугьу кышышлэ.
Ащ гухэлэ дахэу зыдылгыгьхэм
ащыш Тэу Замирэрэ ежырырэ
якьэтынэу «Льэпкь лэмыджыр»
лэагьэкулатэзэ, джыри лэклэб
кьэралыгьохэр кьакьлукьанэу.
Джащ фэдэу чэщ-зымафэм кьы-
клоцл зэпыу имылу Адыгэ теле-
радиокомпанием Иоф ышлэнэу
щэгьугьы. Ау тителевидение иза-
кьоу ар фызэшломыкьыштым,
Кьэбэртэе-Бэлыкьар ыкли Кьэ-
рэщэе-Щэрджэс республикэхэм
ятелевидениехэри зэгьусэхэу
мыщ фэдэ кьыдэклэгьохэр афэ-
гьгьэпсыгьагьгьэхэмэ, зэклэ адыгэ-
хэр нахь зэпэблагьэ тызэрэхьу-
штыгьгьэм щэч хэлэп. Ащ фэдэ
амал зилэр телевидениеиер ары.

КЛАРЭ Фатим.

«Черкесхэр (Адыгэхэр) я XVII — XIX-рэ лэшлэгъухэм Европэм исурэ-тышхэм яеплыкӀэхэмкӀэ» — джары зэреджагъэр философии нау-кэхэмкӀэ докторэу Едыдж (Езбек) Батырай кыдыгъэкӀыгъэ тхылъым. Ильэс 30-м ехъурэ хэгъэгу зэфэ-шхьафхэм зырызэу къащигъоигъэ сурэтхэмрэ гравюрэхэмрэ ащ кы-дэхьагъэх.

БэмышӀэу тхылъым лъэтегъэуцо илагъ, ар Адыгэ Республикэм и ЛъэпкӀ музей цыкӀуагъ.

«Жъыум» хэтхэм лъэпкӀ музыкальнэ Іэмэ-псымэхэм орэдыжххэр къарагъалоэз, цӀыфхэр залым къырагъэ-блэгъагъэх. Ахэм тятэжххэр хьакӀэшхэм зэращызэрэугъо-ищтыгъэхэр угу къагъэкӀы-жыштыгъ, ныбжьыкӀэхэм къамышӀэжырэ пчыхъэзэ-хахьэхэр зэрэкӀоштыгъэхэм уаригъэгупшысэщтыгъ.

Яшъуа-шэхэмкӀэ, ящыгъын-хэмкӀэ ахэр модэр къезыхьы-жыштыгъэ цӀыфхэу плыгъэнхэу щыт. Къа-пэблэгъэ

тырай! Адыгэ лъэпкӀым хэхьоныгъэхэр ышӀыным узэрэдэлажъэрэм ипэгъо-кӀэу Дунэе Адыгэ Хасэм и Щытху тхылъ Щытху тамыгъэр игъусэу къыпфе-гъэшъуашх.

ДАХ-м и Президентэу Ажахьо Къаншъаубый.

Ежъ М. ХьашӀуцӀэми тапэ-кӀэ Батырай ІофшӀэгъэ гъэшӀэ-гъонхэмкӀэ джыри тигъэгу-шӀонэу зэрэфаер кыӀуагъ.

Лъэтегъэуцом ыуж кар-тыжххэу я XV-рэ лэшлэгъум къыщегъэжъагъэу кыдэкӀы-гъэхэу, Черкесиер зыфэдагъэр къэзыгъэлажъагъохэрэр зыхэлэ-жъэрэ къэгъэлъэгъон гъэшӀэ-гъон кызыӀуахыгъ, ащ цӀыф-хэр мазэрэ еплъынхэ алъэ-кӀышт.

— Аужырэ сомэ зауӀэу си-кӀэджыбэ илӀыр лыстыштми, адыгэ лъэпкӀым фэгъэхьыгъэ тхылъхэр, картхэр, гравюрэхэр къэсымышӀфхэу саблэкӀыгъэу

зейхэм яІофышӀэхэми тын-лъапӀэ кызырафишӀыгъэр Ми-рэ хегъэунэфыкӀы.

Тхылъым сурэтхэу ыкӀи гра-вюрэхэм атыхыгъэхэу 147-рэ кыдэхьагъ, ахэр 1630-рэ ильэсым къыщегъэжъагъэу я XIX-рэ лэшлэгъум нэс ашӀы-гъэх. Тхылъым сурэт пэпчъ кыгъэлажъагъохэрэр мэхъанэу иІэмрэ къатегушыӀэу ыкӀи кыбгуригъалоу тхыгъэ кӀэкӀ-хэр дэтых. ГушыІэм пае, я 26-рэ сурэтым адыгэ унэ кӀо-цӀыр зыфэдагъэр итӀэлагъо. Ащ 1823-рэ ильэсым Тде Ма-рыни ытхыгъагъэхэм къахэ-хыгъэу мыщ фэдэ пычыгъо игъус:

«Мэзыр къызызэпытгъым тызыІухьэгъэ унагъом ихьа-кӀэщ тӀаращӀагъ. Ар ыкӀыбыкӀи ыкӀоцӀыкӀи ятӀэкӀэ игъагъэ. Унэ гузэгум джэныкӀо машӀор илӀыгъ. ГъольпыІэхэм афэдэу, пӀуаблэхэр атедзагъэхэу етӀэ-байхэр ащ ыбгъуитӀукӀэ щы-тыгъэх. Унэ дэпкъхэм ІашӀэхэр, шхохэр, уанэхэр апылӀэгъа-гъэх».

Тхылъыр гъэшӀэгъоны. Ты-кызыхьэкӀыгъэ лъэпкӀыр ите-плӀэкӀи ипсукӀэкӀи зыфэда-гъэр зышӀэ зышӀоигъоухэмкӀэ ІэпыІэгъушӀу хьушт. Батырай ащ Іоф дешӀэфи, лъэтегъэуцор агъэхьазыры зэхъуми, гумӀкӀы пэпчъ дэгумӀкӀыгъэу, инэу зи-шӀуагъэ езыхьэкӀыгъэ ишхьэ-

— Тхылъым илӀэтегъэуцо театроведэу Шхьэлэхьо Свет-ланэ зерищӀагъ. Ар адыгабзӀкӀэ зэрэрекӀокӀыгъэр цӀыфэу къе-кӀолагъэхэм инэу ягопагъ. Батырай ищӀыІэныгъэ ыкӀи итворческӀэ гъогу лъэтегъэуцом игъэкӀотыгъэу къыщытегушы-Іагъэх, ежъыми бэ ыгу кыгъэ-кӀыжыгъэр.

Нэгъой Яшар, Тыркуем икӀалэу Стамбул (Багъ-ларбашы) щызэхэщӀэгъэ Адыгэ хэсэ анахь иным итхьамат:

— *Лъэтегъэуцор АР-м и ЛъэпкӀ музей зэрэщыкӀуа-гъэр сигуанэ хъугъэ, ащ мэхъанэшхо иІэу сӀлытэ. Батырай ыпкӀ къыкӀы-кӀэ адыгэхэр зӀукӀагъэх, лъэпкӀ Іоф тегушыІагъэх. Ащ тхылъ гъэшӀэгъонэу кыдыгъэкӀыгъэр лъэпкӀ культурэм хилъхьэгъэ Іа-хьэу сӀлытэ. ІофшӀагъэ адыгэ пстэуми уасэ фа-шӀышт, итхылъ егъа-шӀэм щыІэшт.*

Тарихь шӀэныгъэхэмкӀэ док-торэу Хьоткьо Самир Баты-рай итхылъ-альбом кыдэ-хьэгъэ сурэтхэм ащышхэр кыгъэлажъагъохэзэ, Темыр-Къо-хьэпӀэ Кавказыр сыдигъуи зыми фэмыдэ псэупӀэ шьо-лыррэу, цӀыфэу щыпсэухэрэм ащӀыІэкӀэ-псэукӀэ нэмыкӀхэм къахэщэу зэрэщытыгъэр кы-Іуагъ. Гурыт лэшлэгъухэм къащегъэжъагъэу ахэм ящы-гъын теплъэхэр зыфэдэштхэр ядунэететыкӀэ, ягупшысакӀэ, якультурэ къыпкырыкӀыхэзэ кыхахыштыгъэх. Щыгъынхэр пкӀым къекӀухэу, гупсэфхэу щытыгъэх, дунаеу къэзыуцу-хьэхэрэм диштэхэу гъӀкӀэрэкӀэ-гъагъэх. Адыгэ лӀэкъолӀэхэр апэрэ аристократэу чышхьа-шъом къытехьогъагъэхэу зы-лыгътэрэ цӀыф гъэсагъэхэр шы-Іэх, ятхыгъэхэми ар къащы-хагъэщы.

лъэпкӀхэм, кырым хъанхэм, татархэм, нэужым къэзэкӀхэм ящыгъынхэр, ащ кыххэкӀэу, адыгэхэм яцыехэм, яджанхэм атырахыгъэу хъугъагъэ. Адыгэ лъэпкӀ щыгъынхэр зыфэда-гъэхэр Батырай кыдыгъэкӀы-гъэ тхылъым дэгъоу къегъэ-лагъох.

«Батырай итхылъ мэхъанэу иІэр кыдэтлӀытэ-нышъ, ащ ифэшъомэ осэ иныр еттын фае. Ежъым шхьащэ фэтшӀынэу кылэ-жыгъ. ЛъэпкӀым фэгумэ-кӀырэ цӀыфым ІэпыІэгъу кыфэхьугъ тарихь шӀэны-гъэхэмкӀэ кандидатэу КӀэ-рщэ Анцокъо, ахэм непэ тхьауегъэпсэу ятэжъугъаІу. ТӀуми лъэпкӀым шӀушӀэу фашӀагъэр ины, — кыӀуагъ Самир.

Лъэтегъэуцом кышыгу-шылагъэх зӀылашӀэрэ тхакӀоу МэщбэшӀэ Исхьакъ, шӀэны-гъэлэжххэу Унэрыкьо Мирэ, Тхьаркьохо Юныс, Бырсыр Батырбий, ищӀыІугъом кы-щегъэжъагъэу зыныдэлъфы-бзӀкӀэ гушыІэн фимытыгъэ Едыдж Батырай кыныгъоу ыпӀэкӀэ кыкӀыгъэ пстэур зэ-пичынэу кӀуачӀэрэ пытагъэрэ кызыфигъотыжыкӀызэ, ыгукӀи ыпсӀкӀи адыгэ лъэпкӀым зэрэ-фэлэжъагъэр ахэм кӀауагъ.

Адыгэ Республикэм и Къэ-ралыгъо Совет — Хасэм итхьаматэ игуадзэу Сапый Вя-чеслав адыгэхэм ятеплӀэ, ящыгъын, яшхэр, ахэм арахы-лӀэщтыгъэ шы ІапӀэхэр блэ-кӀыгъэ лэшлэгъухэм зыфэда-гъэхэр джырэ уахьтэм Батырай итхылъкӀэ нэрылӀэгъу кы-зэрэтфисыгъэхэм, ІэшӀэгъэ гъэшӀэгъон цӀыфхэм алӀкӀи-гъэхьан зэрилӀэкӀыгъэм апае зэрэфэразэр кыӀуагъ. ТапӀкӀэ ащ ыгъэхьазырырэ тхылъхэм ащыщ Адыгеим ипашӀэхэм яІэ-пыІэгъукӀэ кыдырагъэгъэкӀы-нэу агу зэрэхэлъыр авторым кырыІуагъ.

Мамыекъо Ким, Адыгэ Республикэм иофициаль-нэ лӀыкӀоу Краснодар краим игубернатор дэжъ шыІ:

— *Едыдж Батырай, МэщбэшӀэ Исхьакъ, Хьот-кьо Самир, нэмыкӀ шӀэ-ныгъэлэжххэу, тхакӀохэу мыщ фэдэ лъэпкӀ тыкы-зэрэхэкӀыгъэр, мыщ фэдэ лъапсэхэр зэрэтиІэр тэ-зыгъаашӀэхэрэр дгъэлъэ-пӀнхэ фае. Ахэм къалӀкӀэ-кӀыгъэ ІофшӀагъэхэм куп-кӀэу ахэлъыр зэхэугъоягъэу тхылъэу кыдӀдгъэкӀымэ, лъэпкӀым ылӀапсэ гъэпы-тэгъэнымкӀэ инэу ишӀуа-гъэ къэкӀошт.*

Батырай и «Черкесхэр» адыгэ унагъо пэпчъ, Къур-Іаныр зэрарылъым фэдэу, арылъ хъунэу сэгугъэ. Тэ тызыщыщыр тӀиІэн, уасэ зыфэтшӀыжыкӀынын фае. Тэ тызэрэлъытэжыкӀымэ, тигъуиэгъу лъэпкӀхэри, нэ-мыкӀхэри кытпӀылы-щтых, уаси кытфа-шӀышт.

ГушыІэ фабэхэр, хьохьэу дэ-хабэ Батырай кыфэзыІуагъэ-хэм ащыщых артистхэу Мурэ-тэ Чэпае, Уджыхьэ Марыет, нэмыкӀхэри, Батырай шӀэны-гъэлэжххэу, этнографэу, цӀыф-хэм ишӀушӀэ аритэу зэрэщы-тыр кыыхагъэщыгъ, апэу нэ-Іуасэ зэрэфэхьугъагъэхэр агу къагъэкӀыжыгъ.

Дунэе Адыгэ Хасэм и Пре-зидент игуадзэу, Къэбэртгэе-Бэлъкъар Республикэм и Адыгэ Хасэ итхьаматэу, лъэпкӀ гъэзетэу «Адыгэ псалъэм» ире-дактор шхьаІэу ХьашӀуцӀэ Мухьамэд Едыдж Батырай ДАХ-м кыфиггъэшъошӀэгъэ Щытху тхылъырэ Щытху тамыгъэу «ЛъэпкӀым кыб-гъодэкӀырэ шӀушӀагъ» зыфи-Іорэмрэ кыыритыжыгъэх. Тхылъым итхагъ: «Уасэ зы-фэтшӀэу Едыдж (Езбек) Ба-

къэсшӀэжырэп, — Батырай кызырэсиІогъагъэр мыщ дэ-жыкӀым сыгу къэкӀыжыгъ.

«Черкесхэр (Адыгэхэр)»

Тхылъым ипэублэ авторэу, философии шӀэныгъэхэмкӀэ докторэу Едыдж Батырай кы-зэІуехы, игъэшӀэ гъогу зыфэ-дагъэр кӀэкӀэу кӀеІуатэ. Тхы-лӀым икыдэгъэкӀынкӀэ Іэпы-Іэгъу кыфэхьугъэ цӀыфхэм ацӀэхэр кыреІох.

Батырай джыри хэкужъым кыгъэзэжыгъагъэп, къаӀо кӀэс кызыдыщэхэзэ, иар-хив щыщ пкӀыгъохэу 100-м ехъу ЛъэпкӀ музейм шӀушӀэ тын зыфешӀым. Джащ фэдэу АКЪУ-ми аудиокассетэхэр

къэбар ыкӀи орэд зэфэшхьаф-хэр атетхагъэхэу, ахэри 100-м къехъоу, мы музейм ариты-гъэх.

Тарихь шӀэныгъэхэмкӀэ кан-дидатэу, этнографэу Унэрыкьо Мирэ Батырай итхылъ Европэм ыкӀи Урысыем исурэтышхэм къалӀкӀэкӀыгъэ ІэшӀагъэхэр зэ-хэугъоягъэхэу зыдэт тхылъ апэрэу кызырэдэкӀыгъэм мэхъанэу ритырэр «НэгъэупӀэпӀэ-гъоу сурэтышӀым кызытэ-ритгъэуцагъэр» зыфилорэ тхы-гъэу ащ дэтым кышеІо. ИлӀэпкӀэгъу пстэуми, тарихь-лэжххэми, этнографхэми, му-

гъусэу Светлани тхьауегъэпсэу епӀонэу тэфэ.

«Черкесхэр (Адыгэхэр)» зыщӀэфы зышӀоигъоухэм зызфагъэзэщтыр: Банк Адыгейский РФ ОАО «Рос-сельхозбанк» г. Майкоп, Р/с 40802810612000000327, к/с 30101810200000000745, БИК 047908745, Контакт-ное лицо: Шапошникова Светлана Николаевна. Тхы-лӀым ыуасэр сомэ 700.

ШӀАУКЪО Аслъангуащ.

Сурэтхэр лъэтегъэуцом кыщытырахыгъэх.

Шушлагьэр кюдырэн

ТхылхэмкIэ лъэтегъэуцоу шылагъэм кыратхыкыгъ

Адыгэ Республикэм изаслуженнэ журналистэу, Шэуджэн районым ицыф гъэшлуагъэу, мафэ кбэс тхыгъэ гъэшлэгъоныбз зылапэ кыпыкIэу Лэхъусэжэ Хьаджэрэтбый илээс 50 зикIыхъэгъэ творческэ, журналист гъоугумышыгъэу, шытху хэлъэу рэкIо.

2007 — 2008-рэ илээс зэкIэ-лъыкIуитIур журналистэу Лэхъусэжэм ищыIэныгъэ ыкIи итворчествэкIэ анахь мэхъанэ зилэу шытых. Республикэм ицыф лъэшхэм, шлагъохэм, лыхъужьхэм, гъэсэгъэшхохэм, тхакIохэм, пшынаохэм, сурэтышIэхэм, лэжъэкIо хьалэлхэм, спортсмен цIэрыIохэм, дзэ кыулыкъушIэхэм, цыф напэр зилэапIэу шыт нэбгырабэм афэгъэхьыгъэ очеркхэр кыбздэхъэгъэхэ итхыгъитIу «Шушлагъ» ыкIи лъэпкъ гъэзет закъоу «Адыгэ макъэм» имэфэкI инэу, илээс 85-рэ гъоугу кыбзэрикIугъэм ехылапIагъэр, «Лэпкъым ымакъ» зыфиIорэр, адыгэхэмкIэ тарихъ гъозапIэр, IубытыпIэ иныр зехигъэуцагъэх, кыбидгъэкIыгъэх. Мы тхылхэр зыфэгъэхьыгъэхэр Адыгэ Республикэм ыкIи ащ ылэкIэ Адыгэ хэкум ищытху зылэтыгъэхэу, лъэпкъым зиушхунымкIэ, ащ шыIэкIэшIу ыгъотынымкIэ, хэхъоныгъэ ышIынымкIэ зэмыблэжыгъэхэр арых. Ахэр район пащэх, тхьаматэх, заомрэ IофшIэнымрэ яветераных, зэошхом хэкIодагъэхэу лыхъужьныгъэ зезыхъагъэхэр, лэжъэкIо кыбзырыкIохэр, цыф IэпIасэхэр, бзылфыгъэ хьуныгъэхэр, цыф хьалэлхэр арых. «Шушлагъ» зыфиIорэ тхылхитIум адэт очеркхэмкIэ авторым зэкIэ Адыгем ищыIэкIэ-псэукIэ кырилотыкыгъэ Iомэ ухэмыукъонэу сэгугъэ.

«Шу зышIэрэм, шIу фышылъ» аIо. НыбжыкIэми, тигъэзет илээсиц хьугъэу пэщэныгъэ дызезыхъэрэ редактор шхьалэу Дэрбэ Тимур тиколлектывкIэ узкырыпIынуу шыт журналист IэпIасэу, нахьыжэ Iушэу Лэхъусэжэ Хьаджэрэтбый итхылхэм, шэн дахэ зэрэхъугъэу, яфэшъуашэр ятэсыгъэн зэрэфаер, лъэтегъэуцоу афэшIыныр игулыгъэ кыхыгъэ, кыпкырыкIыгъэ. Зигъо Iофыгъом псэуэми дырагъэштагъ.

Мэлылфэгүм и 20-м Лэпкъ библиотекэм Лэхъусэжэ Хьаджэрэтбый итхылхэмкIэ мэфэкI-лъэтегъэуцоу шылагъ. Ащ ягуапэу цыфыбэ хэлэжыгъэ, ахэтыгъэх мыхэм очеркхэр зыфитхыгъэхэм ащышхэр, ахэр зэхьылэпIэгъэхэм ягуапэхэр ыкIи хэутыгъэ гушыIэм мэхъанэ фэзышIыхэрэр.

ТхылхэмкIэ мэфэкI зэхьыгъэр кыбзэлуиыгъэ ыкIи зерищагъ гъэзетэу «Адыгэ макъэм» иредатор шхьалэу, тхакIоу Дэрбэ Тимур.

— Лытэныгъэ зыфитIэ Лэхъусэжэ Хьаджэрэтбый непэ лъэтегъэуцоу фэтэшIы, — кылуагъ Тимур. — Хьаджэрэтбый IофшIэкIо дэгъу, чан, хьуныгъэ дэд, ар кыблэжыгъэ шьыпкъ, мы залым непэ чIэхэм ащышыбэр ары итхыгъэ очеркхэр зыфэгъэхьыгъэхэр. Арышъ, «шыукъеблагъэх» шьотэлIо! — шIуфэс сэламкIэ псэуэми закыфигъэзагъ.

Нэужым зэлъашIэрэ шIэныгъэлэжъэу, тхакIоу, общественнэ IофышIэкIошхоу, «Адыгем и Шытхъуэхъ» зыфиIорэ медалыр кыбзыфагъэшъошагъэу Бэджэнэ Мурат гушыIэр ритыгъ.

— Непэ Хьаджэрэтбый изакъоп, зэрэредакциеу ямэфэкI ин, — хигъэунафыкIыгъ Мурат. —

УкытегушыIэн зыхьукIэ мы лIым бэ дэгъоу, дахэу кыбфэпIон плэ-кIыщтыр. Цыф акылышIу, IупкI, чан, журналист IэпIас. Ытхыгъэр республикэм ицыф дэгъухэм я хьыла гъэх, ахэр лъэпкъым ицыф пэрытых — гъэсагъэх, еджагъэх, Iушых. Тхылхэм кыбдэхъагъэх Апыщ Абрек, Пшыжэ Мосэ, нэмыкIэхэм яхьылIагъэхэр, уяджэ зыхьукIэ лъэшэу узIэпащэ, образхэр кыбубытыгъэх.

Филологие шIэныгъэхэмкIэ докторэу, профессорэу, АКЪУ-м бзигIушIэныгъэхэмкIэ и Гупчэ ипашэу Блэгъожэ Зулъаринэ гушыIэр лыгъэкIотагъ.

Гъэзетым иколлектив мыщ фэдэ мэфэкIхэр кыбэкIынхэу кыбфэлъэуагъ. Цыфыр цыфым ищхэпсэу зэрэщытыр кыбхигъэщыгъэ Лэхъусэжэ Хьаджэрэтбый шIоу ылэжыгъэм коллективым илахь зэрэхэлъыр кылуагъ. Тхылхэм бэшагъэу тегушылагъэхэу шытын зэрэфэгъэжэ кыбкIигъэтхыгъ. Мы тхылхышIыри цыфым зышыщ лъэпкъыр нахь егъашIэхэу, шIу нахь егъэлэжъэхэу, лъэпкъым ехылапIэгъэ шIэныгъэ кыахэлхэу ылытагъ. Бзэу тхылхэр зэрэ-тхыгъэм анаIэ тыраригъэдзагъ, образнэ гупшысэр зыгъэлэжышIэр кылуагъэхэр, Iэбжыбым чIэ-лым фэдэхэу, зэхэпшагъэу, зэхэ-зэгъагъэу кыбзэритыгъэр, ытхы-рэм уямызгъэхэу узэряджэрэр, узэрамыгъэпшыгъэр кылуагъ.

ТхылхитIоу «Шушлагъэм» яредаторэу, филологие шIэныгъэхэмкIэ докторэу, академикэу, АР-ми УФ-ми шIэныгъэхэмкIэ яIофышIэшхоу Гыш Нухъэ кылуагъ:

— Лэхъусэжэ Хьаджэрэтбый итхылхэм апэрэп тызэратегу-шыIэрэр, зышыщ Шэуджэн рай-оным лъэтегъэуцоу шыфашIы-гъагъ. Цыфхэр ары шьыпкъэм тетэу хьугъэ-шлагъэхэр кыбзы-лотэжыхэрэр. Тиadyгэ тарихъ гъэунафыгъэнымкIэ очерк 300 Iэпэ-цыпэу тхылхэм адэтхэм мэхъанэ яI. Хьаджэрэтбый мы тхылхэм лъэпкъым кырыкIуа-гъэр кыащиIотагъ. Кытыгъэ образ зэфэшъхьафыбэ пэпчэ ицыф шьыкIи, игъэсыкIи, иIоф-шIакIи шыкIэгъэтхыгъ. Кыт-кIэхъухэрэ лIэужхэр мыщ фэдэ тхылхэм яджэхэмэ, лъэпкъым, Iакъом яхьылIагъэу ашIэрэм хэхъошт, ежъхэм яакъыли кы-гъэушыт. Зышыщ адыгэм мыщ фэдиз езытхылапIэгъэм ишIушIа-гъэ ины ыкIи ар кIодыштIэп, Хьаджэрэтбый редакциеми ынапэ егъэдахэ.

Адыгем ыпашъхэ Iоф-

шIэгъэ дэгъу шызиIэу, медалэу «Адыгем и Шытхъуэхъ» кыбзэра-псыгъэу ЛэупкIэ Ас-лъан ипсалъэ шыкIи-гъэтхыгъ:

— Журналистыр са-бый быдзашъо зилэм фэд, ренэу матхэ, ренэу ыш-хэ хэгъэнагъ. Ау яIоф ин емылтыгъэу, редакци-ем укызычIахъэкIэ, цы-фыгъэ Iэдэбыр кыппа-гъохы, кбэтэджых, кып-пэгъокIых. Педучили-шым тыщеджэ зэхъум

кIыжъхэмкIэ пкIэгъагъэ.

Лэхъусэжэ Хьаджэрэтбыйрэ ежыгъэр а зы Мамхыгъэ гурыт еджапIэм зэрэщыздэджагъэхэр, Лэхъусэжымыр МэрэтыкIо Къасимэрэ я 9-рэ классым ис-хэу, ежыгъэр ауж итэу, я 8-рэм исэу, адыгабзэмкIэ якIэлэегъэ-джагъэу ПэрэныкIо Исмахылэ мы нэбгыритIум ятхэкIэ шьыкIэ шысэу кыбзэрафихыштыгъэр, Гыш Нухы еIупшыгъэу усэ-хэр зэритхыштыгъэр кыIотагъ, тхэн Iофым сыдигъуи Хьаджэ-рэтбый зэрэтегъэпсыхыгъагъэр

тыныбжыкIэу, тикIэлэегъэджа-гъэу ХьатIэнэ Айшэт апэ дэдэ адыгэ гъэзетыр шIу тигъэлэжъ-гъагъ. Сиунэ «Адыгэ макъэр» ыкIи нэмыкI гъэзетхэр къехъэх. Хьаджэрэтбый кьоджэдэхсэм ыкIи республикэм ис адыгэхэм афиIуагъэу, афишIагъэр гъу-нэнч. Уилэпкъ ухэтми гъэда-хэ, мыщ фэдэ мэфэкIыр зэрэзэ-хэшъуагъэхэмкIэ тхьашъуегъэ-псэу.

Илээс 40-м ехъурэ тхьамэ-тагъэу, цIэ лъапIэу «Адыге-им и Шытхъуэхъ» кыбзы-фагъэшъошагъэу Пшыжэ Мосэ (ныбджэгъухэр КимэкIэ еджэх) гушыIэр нэсыгъ:

— Непэ шIуIэ тызэхъагъ. Хьаджэрэтбый итворчествэ фэ-гъэхьыгъэ лъэтегъэуцоу зыпкъ кыкIыгъэу зэхэзышагъэр гъэ-зетым иредатор шхьалэу, орышъ, Тимур, «тхьаегъэпсэу», — кырилуагъ Дэрбэм. Ащ пы-дзагъэу тхакIом Iофышхо зери-шлагъэр, илээс пчъагъэм ыугъо-гъэу, ытхыгъэр тхылхэ зеришIы-гъэр дэгъугъэу фильгъугъ. Лэп-къым кыхэхкIыгъэ анахь Iы дэгъухэу иIагъэхэм, кIодыгъэхэм — Занэкъом, ТыгъужыкIом, нэмыкIэхэм яхьылIэгъэ тхыгъэ-хэр тилэхэми яшIуагъэ кыбзэ-рэкIоштыр ипсалъэ кыхыгъэ-шыгъ. Хьаджэрэтбый ыкIи шы-мыIэжэ ышнахыжъэу Нурбий, журналистхэу Хьуажэ Исмахи-лэ, Цэй Аскэрбий дэгъоу зери-шлэщыгъэхэр, адыгэ гъэзет за-кIор бэшагъэу кыбзэрэритхы-кIырэр, гъэзет псэуэм анахь зэ-ригъэлъапIэрэр кылуагъ. Хьаджэрэтбый итхылхэм зигугъу кыащишIыгъэ цыф кыбзэры-кIоу БзэдэжжыкIоу Иляс ыкIи еджэгъэ-гъэсагъэу, мамхыгъэу «Адыгколхозстроим» ипэшагъэу БоджэкIо Нурбий афэдэ цыф-хэр, цыфшышIухэр кыбзэхэкIы-гъэхэ лъэпкъыр зэрэщыIэщтыр кIигъэтхыгъ. Псауныгъэ инкIэ авторми, залым чIэхэми кыа-фэлъэлуагъ.

Экономикэ шIэныгъэхэмкIэ Адыгем иапэрэ докторэу, профессорэу, академикэу, АР-м шIэныгъэхэмкIэ изаслуженнэ IофышIэшхоу Апыщ Абрек игушыIэ шъэогу-ныбджэ-гуныгъэм епхыгъэ гукъэ-

кIигъэтхыгъ. Адыгэхэр тызэрэ-макIэр, тыкбзэрэуухъумэжыын зэрэфаер, тыхэтIухъэ зэрэмы-хъуштыр кылуагъ. Хьаджэрэт-бый итхылхэмкIэ хэгъэгу фэ-улуэгъэхэр зэригъэлъапIагъэхэр, хэкум фэлэжыагъэхэр кыбзэри-гъэгунагъэхэр, а зэкIэ псынIэ Iофэу шымытыгъэми, дэгъугъэу фильтагъ. ФызэшIокIыгъэр зэрэбэр кылуагъ. Ежъ пшыжэ-хьаблэхэми ащ фэдэ тхылхэ гъэ-шIэгъон кыуаджэмкIэ Бэджэнэ Мурат зерафитхыгъэр кылуагъ.

Илээсыбэрэ тхьамэтэ Iна-тIэр зылыгъыгъэу, хэку объе-динениеу «Мэкъумэштехни-кэм» ипэшагъэу, а илээсхэм наградэ инхэу ЛэжъэкIо Бы-ракъ Плыжыкым иорден, Iоуцугъо орденэу «Шытху-тамыгъ» зыфиIорэр, медаль-хэр кыбзыфагъэшъошагъэхэу, шIэныгъэлэжъэу Хьунэго Чэ-тибэ чэзыгъ нэсыгъ.

— Апэдэдэ мы тхылхышIри кысатыгъэх. Жэбзэ кьэбзэ зэ-кIуIэ тхыгъэх. ТищыIакIэ кыб-шыдгот цыф шлагъэхэм журна-листэу Лэхъусэжэ Хьаджэрэт-бый нэлуасэ мыхэм тащыфешIы. Шыпкыагъэ хэлъэу узылуIэрэр макIэ, мы тхылхитIум кыадэхъэ-гъэ очеркхэмкIэ тхакIом уегъэ-гупшысэ, зафэу мэгушыIэ, уасэ зилэ IофшIагъэх кыIэкIэкIыгъэ-хэр. Къэралыгъо премиер зэря-фэшъуашэр бэмэ здырагъаштэу цытыгъ, ау кыратыгъэп, ауми зытефэрэм кыблэжыгъэр IукIэ-жыын фаеу сэ сеплы.

МэфэкIыр нахь кыбзэкIэ-плыхъэзэ лыкIуатэщыгъ. Хьаджэрэтбый икьоджэгъу-хэу еджэгъэ-гъэсагъэхэу, цы-фышIухэу НабэкIо Заур, Къу-нижэ Казбек, кыуаджэм шы-пхыоу Лышэ (ШыкIу) Беллэ гушыIэр анэсыгъ. Ахэм зэкIэм Хьаджэрэтбый уасэ фашIэу, мыщ фэдэ мэфэкI-лъэтегъэуцоу зэрэ-фашIыгъэр зэрягуапэр, зэрэгу-шхохэрэр, шьIэныгъэ гъогу да-хэр пхырищыгъэ лIэужхэмкIэ шысэшIу кыбзэригъанэрэр, итхыгъэ тхьапэ пэпчэ адыгэ гушыIэм илээшыгъэ шызэхап-шIэу зэрэгъэпсыгъэр, плыапIэу, упчIэжыгъоу ар зэряIэр, зэря-лэапIэр кылуагъ. Укызышыху-

гъэ кыуаджэм шыщ цыф Iуш зафэхэр сурэт гъэчыгъэу нэм кыкIыгъэуцоу, уикIэлэгъу-ныб-жыкIэгъу а зэкIэм уфашэжъэу зэрэтхэрэр ШыкIу Беллэ игушыIэ кыбхыгъэщыгъ. Ежъ ятэу заом шыфэхыгъэм фэгъэхьыгъэ очер-кым игугъу кыбзэшIым, бзыл-фыгъэм ынэкумэ нэпсыр кыары-лэдагъ. Хьаджэрэтбый итхылх-хэр ащ елытыгъэу саугъэт пап-кIэх, гум лъэлэсых.

СыхьатитIум кыкIоIл лъэте-гъэуцоу гушыIэр зэ шызэпыу-гъэл.

Район гъэзетэу «Косе-хальские вести» иредатор шхьалэу Тьу Байзэт, илээс 30-м кьехъурэ дзэ кы-лыкъушлагъэу, джы отстав-кэм шыIэ полковникэу Кьоджэ АсIан, журналистэу, АР-м иветеранхэм я Совет ипресс-кыулыкъу исекретар-рэу, Хьаджэрэтбый илэгъу-ныбджэгъоу Шымыгъэхэу Мурат, АР-м изаслуженнэ журналистэу, гъэзетэу «Адыгэ макъэм» иIофышIэу Тхьар-кьохъо Сафьет Лэхъусэжэ Хьаджэрэтбый агу кыкIырэ гушыIэ фабэхэр кыбфалуагъэх, итхылхышъ ямызакъоу, Лэхъу-сэжэ Хьаджэрэтбый лъэпкъ жур-налистикэм изэтегъэуцоу-зэте-гъэпсыхъан илахышIу хилъхьа-гъэу алытагъ.

Лъэтегъэуцоу ыкIэм зышы-факIорэм Мамхыгъэ шышэу, усакIоу, отставкам шыIэ юс-тицием иполковникэу Хьа-гъундэкIо Хьамедэ гушыIэр ыштагъ.

— Непэ мэфэ хьар, — кы-луагъ Хьамедэ. Узэщыщ-узэрэ-шIэ закIэу, убзэ урыгушыIэу, Iофыгъо зэшIохыгъэм уасэ фэ-пшыныр насыпгыгъэу ылытагъ. Мы тхылхышъу зытегушыIэхэрэр цыфхэм тэрэзэу алэкIэхьащта, агурыIошта, агъэлъэпIэщта зы-фэпIошт упчIэр кыIэтыгъ. Ащ готэу, лъэпкъ мэхъанэ зилэ мэфэкI-лъэтегъэуцоу АР-м хэутын IофымкIэ и Комитет ипашэ, гъэ-сэныгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ ыкIи культурэмкIэ министерствэ-хэм яллыкIохэр зэрэхэмылажы-хэрэр, зэрэщымыIэхэр емыкIоу ылыгъугъ. Уилэпкъ лыкIотэ-нэу, зиушхуу уфамэ, лъэпкъы-бзэм Iоф рызышIэрэ пэпчэ, адыгабзэкIэ тхэрэ пэпчэ уналэ атетын зэрэфаер кIигъэтхыгъ.

Икьоджэгъу журналист Iэпэ-Iасэу Лэхъусэжэ Хьаджэрэтбый ишIушIагъэ зышыщ адыгэ лъэп-къым ылэтын амал зэриIэр кы-луагъ, игуапэу, мэкъэ Iэтыгъэ да-хэкIэ иусэу «Адыгэ макъ» зы-фиIорэм кьеджагъ, зэхэщакIо-хэм зэхэжыгъэхэми псауныгъэ-кIэ кыафэлъэлуагъ.

Итхылхэм афэгъэхьыгъэ мэфэкIыр зэрэIуагъэм ыгъэрэ-загъэу Хьаджэрэтбый «тхьа-шъуегъэпсэу» кырилуагъ. КIэкIэу, творческэ IофшIэны-шхоу зэшIуихыгъэмкIэ очеркхэм ямэхъанэ зыгъэлэжыгъэр лъэны-кьохэр кIигъэтхэу, шысэ пычы-гъо зыIу кыаджагъ. Адыгэ джэ-гум итхыпхэ-сурэт тхыгъэкIэ псынIэу залым чIэхсэм агухэр журналист IэпIасэм зыфища-гъэх, ыщэфыгъэх. Джащ фэдэ кьабзэу, Адыгем икьоджэ ин дахэу Гьобэкъуаеу, ицыф плу-гъэхэмкIэ тхыдэм хэхьагъэр гу-шыIэкIэ зэригъэчыгъэм ригъэ-дэлугъэх. А зэкIэм лъэтегъэуцоу хэлажыгъэхэрэр зы гупшысэ дахэ-кIэ зэфашагъэх.

Ары, Лэхъусэжэ Хьаджэрэт-бый итхылхэр музей шьыпкых. ИшIушIагыи гъуэнэнч.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

Сурэтхэр лъэтегъэуцоу Iэ-шынэ АсIан кыбшытырихы-гъэх.

Зэхэзышагъэхэр:
Адыгэ Республикэм
и Къэралыгъо
Совет — Хасэр,
иминистрэхэм
я Кабинет

Къыдзыгъэкырэр:
Адыгэ Республикэм
лэапкь ЮфхэмкIэ,
IэкIыб къэралхэм
ашыпсэурэ тилгэп-
къэгъухэм адырIэ
зэпхыныгъэхэмкIэ
ыкIи къэбар жьу-
гъэм иамалхэмкIэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

**Редактор
шъхьалэм иапэрэ
гуадзэр
АУЛЬЭ
РУСЛАН**

**Редакциер
зыхэшIэр:**
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхьалэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшгъэдэкIыжъ зы-
хырэ секретарыр:
52-16-77.
E-mail:
adygvoice@mail.ru

**Зыщаушыхъаты-
гъэр:**
Урысые Федерацием
хэутын ЮфхэмкIэ,
телерадиокъэтын-
хэмкIэ ыкIи зэлы-
IэсыкIэ амалхэмкIэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чыплэ гъэлоры-
шIапI, зэраушыхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Гъэзетым къыхиу-
тыхэрэм мышгып-
къагъэу къахафэ-
хэрэмкIэ къэзыт-
хыгъэхэм пшгъэдэ-
кIыжъ ахы. Къа-
тхэхэрэмрэ гъэзе-
тым шылажэхэр-
рэмрэ яеплъыкIэ
зэтемыфэн ылгэ-
кIышт. Гъэзет-
еджэхэм къыт-
фагъэхырэ тхы-
гъэхэр зэхэтфы-
хэрэп ыкIи къэ-
зытхыгъэхэм
аIэклэдгъэхъа-
жыхэрэп.

Зыщыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

**Пчъагъэр
6171
Индексхэр
52161
52162
Зак. 1171**

Хэутыным
узшыкIэтхэнэу щыт
уахъэр
Сыхъатыр 18.00
Зыщыхаутыгъэхэ
уахъэр
Сыхъатыр 18.00

ТЕКIОНЫГЪЭМ ия 65-рэ ИЛЪЭС ИПЭГЪОКИ

Композиторхэм
афэгущIуагъэх

**ХэгъэгущIуагъэхэм ТекIоныгъэр къызыщыдахыгъэр илъэс 65-рэ зэрэхъурэм фэгъэхыгъэу Адыгэ Респуб-
ликэм культурэмкIэ и Министерствэрэ АР-м икомпо-
зитормэ я Союзрэ зэхашэгъэ зэнэкъокъум икIэххэр
зэфахысыжыгъэх. Музыкальнэ произведение анахъ
дэгъухэр зытхыгъэхэр хагъэунэфыкIыгъэх.**

Республикэм культурэмкIэ
иминистрэу Чэмышъо Гъазый
хагъэунэфыкIырэ чIыплэхэр къы-
дзыхыгъэ композиторхэм афэ-
гушIуагъ, шIухъафтынхэр ари-
тыжыгъэх. Зэхашэр зэрэкIуа-
гъэм, Юфыгъоу къыщалэгъы-

гъэхэм яхыплэгъэ тхыгъэхэр
«Адыгэ макъэм» къыхиуты-
щтых.

Сурэтым итхэр: культурэмкIэ
министрэу Чэмышъо Гъазый
композиторэу Бысыдж Мур-
ратэ фэгущIу.

«Адыгеим и Гран-при» зэнэкъокъухэр

Къушъхъэхэм ащытекIорэр чемпион хъушт

**«Адыгеим и Гран-при» икыдэхын фэгъэхыгъэ Дунэе
зэнэкъокъухэр Адыгэ Республикэм игъогухэм кушъхъэ-
фэчъэ спортымкIэ ащэкIох. Мэлылфэгум и 22 — 23-м
спортсменхэм яухъазырыныгъэ асфальт гъогу зыкIыхэм
ыкIи къушъхъэ гъогухэм ащауплэкIугъ.**

Тыгъуасэ зэнэкъокъухэр ауб-
лэнхэм ыпэкIэ зэхэщакIохэм зэ-
фэхысыжыгъэхэр ашIыгъэх. Мэ-
лылфэгум и 22-м зэлукIэгъухэм
ащытекIуагъэхэм ацIэхэр къыра-
Iуагъэх, майкэ хэушъхъафыкIы-
гъэхэр апэ итхэм зыщалэнхэу
аратыгъэх.

— ЗэлукIэгъухэр дэгъоу ма-
кIох, — къытиIуагъ судья шъхъа-
Iэу Валерий Севрюк. — Спорт-
сменхэм лъэкIэу яIэр къагъэлгэ-
гъоным фэшI зыкIи пэрыоху
тафэхъурэп. Украинэм, Самарэ,
Москва якомандэхэр апэ итых,
ау текIоныгъэр зыхыщтыр къэ-

шIэгъуае. Къушъхъэхэм уащызэ-
кIоныр нахъ хылылгъэ, кIочIэ
гъэтIылыгъэ зилэхэм гъэхъагъэ
ашIынэу тэгугъэ.

ЗэхэщакIомэ ащыщхэу Анато-
лий Лелюк, Юрий Кучерявэм, нэ-
мыкIэхми къызэрэталуагъэу, ку-
шъхъэфэчъэ спортыр илъэс къэс
нахъ гъэшIэгъон мэху. Адыге-
им икомандэ хэтых Александр
Канаревыр, Дмитрий Канаре-
выр, Алексей Катаевыр, фэ-
шъхъафхэри.

Бэрэскъшхом километри
150-м ехъу кушъхъэфэчъэхэмкIэ
къакIугъ.

Футбол. ЯтIонэрэ купыр

Насыпыр хъакIэмэ афэкIо

«Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ — «Энергия» Волжский — 1:2.

**Мэлылфэгум и 22-м Мыекъуапэ истадионэу «Юностым»
щызэлукIагъэх.**

**Зезышагъэхэр: А. Гончар — Шъачэ, К. Никиша — Кро-
поткин, С. Погарченко — Шахты.**

**«Зэкъошныгъ»: Шэуджэн, Кузнецов, Битэкъу, Юдин,
Таукъэн (Мальцев, 79), Батырбий, Сандаков, Балабанов
(Романенко, 90), Жегулин, Павлов (Панченко, 36), Уздэн.**

**Къэлапчъэм Iэгуаор дэзыдзагъэхэр: Иванов — 8 (0:1),
Балабанов — 30 (1:1), Ионов — 90 (1:2).**

УеплъынкIэ гъэшIэгъонэу ешIэ-
гъур кIуагъэ. Тиухъумакомэ ащыцI
Iэгуаор ылэ къызытефэм судьяр бэ-
рэ егупшысэжыгъэп, пенальтир
ыгъэунэфыгъ. Алексей Ивановым
«Зэкъошныгъэм» икъэлапчъэ Iэ-
гуаор къызыдэдзэм бысымхэр
пчъагъэу 0:1-м емызгъыхъу апэ-
кIэ илыщтыгъэх. Денис Павло-
выр хъакIэмэ яухъумакомэ IэкIэ-
гъахэу шапхъэхэр «Энергием»
ифутболист ыукъуагъэх. Метрэ 20
фэдизкIэ зыпэчыжъэ къэлапчъэм
Вадим Балабановыр тазыркIэ зы-
дэом Д. Павловым Iэгуаор тефэ-
штым фэдэу быбыщтыгъ. Денис
зылуишгъыгъ, къэлэпчъэIутэу Де-
нис Шуваевымрэ ухъумакомэIэмрэ
Iэгуаор янэплэгъу итыгъэми, лъы-
Iэбэнхэу игъо ифагъэхэп. Хъагъэм
Iэгуаор шычэрэгъугъ — 1:1.

«Зэкъошныгъэр» шъуамбгъоу,
псынклэу ешIэгъыгъ, текIоныгъэм
зэрэфэбанэрэр къыхэщыщтыгъ. Я
35-рэ такыкIым Батырбий Рус-
лэн «Энергием» ифутболистхэм
ащыцI еутэкIыгъ. Судьям ятIонэрэу

Р. Батырбийым къыфигъэпыти,
ешIапIэм къыригъэкIыгъ. «Зэ-
къошныгъэм» итренер шъхъалэу
ЗекIогъу Муратэ командэм зэхъо-
кIыныгъэхэр фишIыгъэх. Гупчэр
«ыгъэпытэным» фэшI ыпэкIэ дэ-
гъоу ащешIэгъыгъэ Д. Павловым
ычIыплэкIэ Андрей Панченкэр
шъофым къыригъэхъагъ.

ТикъэлэпчъэIутэу Шэуджэн
Борисэ Iэгуаор зауэрэ къызэкIи-
дзэжыгъ. ЯтIонэрэ такыкIэ 45-м
«Зэкъошныгъэр» текIоныгъэм нахъ
пэблэгъагъ. Уздэн Роман ухъума-
кIор ыгъэплэгъуи, Iэгуаом лъап-
шэкIэ лъэшэу еуагъ. Къэлэпчъэ-
Iутым Iэгуаор къыфэмыубытэу
шъхъарыбыбыкIыгъ, ау хъагъэм
ифагъэп — къэлэпчъэбгыкъум
къыгъэлэгъэжыгъ.

Шэуджэн Бориси ЮфшIэныбэ
илагъ, Iэгуаом зылыдзызэ IэпIэ-
сэныгъэ ин къыгъэлэгъоштыгъ
шъхъае, зэлукIэгъур зыщаухыным
Максим Ионовыр тиухъумакомэ
янэплэгъу икIыгъэу къычIэкIыгъ.
Тикъэлэпчъэ пэблагъэу щытэу

Iэгуаор къызыратым псынклэу гу-
пшысагъэ, хъагъэм Iэгуаор ри-
дзагъ. «Зэкъошныгъэм» пчъагъэр
зэблихъунэу уахътэ илэжыгъэп.

Купым хэтхэр зэрешIагъэхэр:
«Астрахань» — «Батайск» —
2:0, «Митос» — «Динамо» —
1:2, «Черноморец» — «Таганрог»
— 1:0, «Кавказтрансгаз» —
СКА — 0:1, «Торпедо» — «Бес-
лан» — 3:1, «Краснодар — 2000»
— «Мэшыкъу» — 2:2, «Авто-
дор» — «Ангушт» — 2:1.

ЧIыплэу зыхэшIытхэр

Ящэнэрэ ешIэгъухэм ауж
командэхэр чIыплэу зыхэшIытхэм-
рэ очко пчъагъэу яIэмрэ.

1. «Торпедо» — 9
2. «Черноморец» — 9
3. «Энергия» — 7
4. «Зэкъошныгъ» — 6
5. «Митос» — 6
6. «Мэшыкъу» — 4
7. «Астрахань» — 4
8. «Дагдизель» — 4
9. «Автодор» — 4
10. «Динамо» — 3
11. СКА — 3
12. «Ангушт» — 1
13. «Краснодар — 2000» — 1
14. «Беслан» — 1
15. «Батайск» — 1
16. «Кавказтрансгаз» — 1
17. «Таганрог» — 0.

Мэлылфэгум и 26-м «Зэ-
къошныгъэр» Новороссийскэ шэ-
шIэгъэ. Урысыем и Кубок икы-
дэхынкIэ командэхэм апэрэ зэлукIэгъухэр ялэгъыгъэх.

ЗэлукIэгъу
гъэшIэгъонхэрМыекъуапэ
щэкIо

**Адыгэ Республикэм
билярдымкIэ
ишIухъафтынхэр
къыдэхыгъэнхэмкIэ Ду-
нэе зэлукIэгъухэр ты-
гъуасэ Мыекъуапэ
къыщызэлуахыгъэх.
ЗэлукIэгъухэм командэ
20 фэдиз ахэлажъэ.**

Зэнэкъокъухэм ахэлажъэрэ-
мэ АР-м и Премьер-министр-
рэ игуадзэу Алексей Петру-
сенкэр къафэгущIуагъ, анахъ
лэахэм текIоныгъэр къыда-
хынэу ариIуагъ.

БилярдешIэнымкIэ зэлукIэгъухэм
якIэххэм шъуа-
щыдгъэгъозэгъэ.

**НэкIубгъом итхэр
зыгъэхъазырыгъэр
ЕМТИЛЬ Нурбий.**